

**GÂNDURI CĂTRE BUNI PRIETENI. DIN CORESPONDENȚA
PRINCIPESII ILEANA A ROMÂNIEI CU ALICE GRUNAU**

**THOUGHTS DEDICATED TO GOOD FRIENDS. FROM THE
CORRESPONDENCE OF PRINCESS ILEANA OF ROMANIA
WITH ALICE GRUNAU**

Narcis Dorin Ion*

Abstract

The article which we propose to the readers of the “National Museum Journal” presents new, now first published letters signed by Princess Ileana of Romania and dated between 1 January 1932 and 13 October 1936. The recipient of these letters of young Princess Ileana and their keeper over time was Alice Grunau (23 February 1903 – 28 July 1972), her best friend and confidant. Alice Grunau preserved with great care the correspondence from Princess Ileana and – thanks to some favourable circumstances – the letters are now found in Germany, in the personal archive of Mr. Vlad Andreas Grunau, diplomat and engineer, the son of Alice Grunau and engineer Cașin Popescu.

Keywords: Princess Ileana of Romania, archduke Anton of Habsburg, Mödling, Sonnberg, Ștefan Habsburg, Alice Grunau.

Propunem cititorilor „Muzeului Național” lectura unor noi scrisori inedite – din perioada 1 ianuarie 1932 - 13 octombrie 1936 – ale principesei Ileana a României. Destinatară și păstrătoarea peste timp a acestor scrisori de tinerețe ale Domniței Ileana a fost Alice Grunau (23 februarie 1903 - 28 iulie 1972), cea mai bună prietenă și confidentă a sa, cea care a ajutat-o pe principesă în organizarea Asociației Creștine a Femeilor din România și cea căreia Domnița i-a fost nașă de cununie și i-a botezat copiii. Corespondența primită de la principesa Ileana a fost păstrată cu mare grijă de Alice Grunau și – datorită unor împrejurări fericite – se păstrează azi în arhiva din Germania a domnului diplomat inginer Vlad Andreas Grunau (n. 28 iulie 1943), fiul lui Alice Grunau și al inginerului Cașin Popescu¹.

* Manager al Muzeului Național Peleş, doctor în istorie, e-mail: narcisdorinion@yahoo.com

¹ Scrisorile principesei Ileana a României către Alice Grunau acoperă o perioadă de două decenii (1926 - 1946). Cele mai multe sunt scrise cu cerneală pe hârtie cu antet sau cu monograma principesei Ileana, iar o parte sunt cărți poștale ilustrate. Pentru amabilitatea și generozitatea cu care ni le-a pus la dispoziție pentru a fi cercetate și publicate, exprimăm și aici întreaga grațitudine doamnei Veronica Grunau și domnului Vlad Andreas Grunau. Primele 78 de scrisori din această corespondență inedită au fost publicate anul 2016. Vezi

Sinaia
1 ian[uarie] 1932

Sake dragă,

Iartă-mă că am pus atâta vreme să îți scriu, dar a trecut vremea repede aci. Am avut zăpadă minunată, soare, aer bun și voie bună, înțelegere și dragoste. Așa o diferență de anul trecut, îmi vine să cad în genunchi și să mulțumesc Atotputernicului pentru tot ce am azi.

Gândul meu e mult cu tine în dminineața aceasta. Îți doresc, Sake dragă, pace în căminul tău și să-ți mai dea Domnul lângă tine un mic chip de înger care să-ți umple inima de fericire. Eu îmi port pruncușorul cu drag sub inimă, dar mă face să sufăr și să vărs îngrozitor de mult.

Ieri am fost la Slănic cu Mihai², trei prietene de-ale lui, aghiotantul Grigorescu, pe care-l găsesc simpatic și un om de bine, și bunul nostru Pălângeanu³. Ne-am distrat bine și Anton⁴ a rămas încântat de saline. Așa mă bucur când văd cum zilnic se apropie mai mult de Țara ce o iubesc la infinit.

La 5 ian[uarie] am să fiu la București și mă bucur să revăd pe toți. Dar parcă nu e niciodată vreme să poți spune ce ai pe suflet. Dar nici o sută de ani n-ajunge. Poate îmi lipsește mie puterea de-a mă exprima când simt adânc ori sunt

Narcis Dorin Ion, „Ani plini de rod bun treceau peste noi”. *File din corespondența principesei Ileana a României cu Alice Grunau*, în „Muzeul Național”, XXVIII, București, Muzeul Național de Istorie a României, 2016, p. 157-221. În anul 2017 am continuat publicarea următoarelor 49 de scrisori sub titlul *File din istoria unei prietenii: principesa Ileana a României-Alice Grunau*, în volumul “Muzeul Național”, XXIX, Muzeul Național de Istorie a României, București, 2017, p. 161-211. Fotografiiile de epocă cu care am ilustrat acest articol provin din colecția domnului Vlad-Andreas Grunau.

² Mihai I (25 octombrie 1921 - 5 decembrie 2017), rege al României (1927 - 1930, 1940 - 1947).

³ Emil Pălângeanu (31 ianuarie 1891- ianuarie 1953), colonel (1934) și general de brigadă (1941). A fost aghiotant regal și profesor la Școala Palatină a Marelui Voievod de Alba Iulia. Membru fondator (1923) al Oficiului Național pentru Educație Fizică (O.N.E.F.), președinte al Federației Române de Atletism (1933 - 1935, 1939 - 1940) și comandant al organizației Munca Tineretului Român (1941 - 1944). Arestat în 1952, a murit în închisoarea de la Capul Midia. Prieten cu Ioan (Nelly) Dimăncescu, soțul Aliciei Grunau, menționat în cartea de oaspeți de la Vila Radalicella din Urlați.

⁴ Anton de Habsburg-Lorraine (20 martie 1901 - 22 octombrie 1987), arhiduce de Austria și prinț de Toscana. Fiul arhiducelui Leopold Salvator al Austriei, prinț de Toscana, și al infantei Blanca a Spaniei. Căsătorit în 26 iulie 1931 cu principesa Ileana a României, cu care a avut șase copii: Ștefan (1932 - 1998), Maria-Ileana (1933 - 1959), Alexandra (n. 1935), Dominic (n. 1937), Maria-Magdalena (n. 1939) și Elisabeta (n. 1942).

oare cuvinte ce nu trebuiesc niciodată rostite? Tăcerea înseamnă cu mult mai mult decât vorbele, asta înțeleg zilnic mai mult.

Te sărut, Sake, cu drag mult și mă simt azi mult mai aproape de tine, căci trec pe unde ai trecut.

Mama Pufy

München

16 feb[ruarie] 1932

Dragă Sake,

Sunt cam cinci zile de când ți-am primit draga scrisoare. Mă bucur mult că visul ți se realizează. Dar fii cuminte, nu lucra prea mult, nu te obosi, amintește-ți că fiecare oboseală a ta se reflectează pe copil și că el trebuie apoi să ducă această povară-n viață. Datoria ta către el e sfântă și celelalte trebuie să cadă.

Eu sunt bine și tot cam obosită; cura cred că mi-a făcut bine, însă trebuie să am răbdare și odihnă multă acuma. Lucrez mult pentru puișorul meu. Și fac mai toate lucrurile⁵ singură. Gândește, aci se găsește mai nimica, nici măcar triumphiuri de tetra, numai pătrate, și cămășuțele sunt groaznice și vulgare, așa că le fac eu pe toate. Am scris în Anglia pentru unele lucruri ce aci nu se găsesc și eu nu le pot face și unele modele pe care să le copiez.

Mimarr a sosit cu bine, e veselă și plină de acel spirit de v[o]ioșie, curajoasă, pe care o admir atât de mult. Anton îmi este de mare ajutor și așa de dulce și bun și se interesează în tot ce fac pentru cel mic; ce noroc mare am cu așa un om. Mimarr îmi citește mult și regulat, așa că trece vremea.

Ieri am avut o vreme minunată, am zburat. A fost de necrezut de frumos, ne-am urcat la 3600 m, sus, sus peste munții acoperiți cu zăpadă, strălucind în soare, peste Zugspi[t]ze, cu oamenii mic[i] ca puricii făcând ski, apoi mai departe, peste o mare de văi și creștete de stâncă, cu umbre adânci de purpură, până în valea Innului, deja în umbra amurgului, de acolo peste In[n]sbruck într-altă vale, tot mai jos, și iar în platoul Bavarie[i] și la München, ce începea să se acopere cu ceață. A fost ceva dumnezeesc⁶. Azi ninge, iar e frig și neatrăgător. Cum nu prea am voie să scriu, am să-ncetez, te sărut cu mult drag pe tine și pe Miuțu⁷ și multe bune la toți cei din casă.

Mama Pufy

⁵ În text: *lucrurilele*.

⁶ În text: *Dumnezeesc*.

⁷ Radu-Mihai Dimăncescu (17 mai 1929 - 21 octombrie 2017), fiul Alicei Grunau și al lui Ioan (Nelly) Dimăncescu.

München
17 feb[ruarie] 1932
Sake dragă,

Am fost întristată și mirată de scrisoarea ta. Nici nu doresc să discut chestia⁸ și nu ai ce apăra; pur și simplu găsesc că Nelly e⁹ lipsit de bună cuviință că nu mi-a spus, după ce am avut răbdarea să-l ascult, că-și dă demisia și-a făcut-o în lipsa mea, ceea ce nu-mi putea aduce decât neplăceri și plictiseli inutile. Eu nu pot admite critici și micșorarea comandantelor mele, alese de mine și investite de mine cu autoritatea ce o au și au deplina mea încredere. Am zis, acuma acesta să fie trecut și uitat, nu se va mai atinge această chestie. Ce mă doare însă e ciudata interpretare¹⁰ ce ai dat-o prieteniei noastre. Nu înțeleg deloc. Nu m-am schimbat deloc, decât în felul pe care noua mea stare de soție și depărtarea de țară inevitabil o cer¹¹.

Nu m-am îndoit niciodată de tine și nici prin cap nu mi-a trecut că tu ai putea da greței și indispoziției mele așa o sucitură; gândeam că, după conversația noastră, se ștersese orice umbră. Nu ai de ce te apăra, căci până acuma nu te-am acuzat de nimica, dar acuma – dacă persisti să ai idei cu totul greșit[e] – trebuie nu să te acuz, dar să-mi zic că ești foarte obosită și că după nașterea micuțului tău vei vedea totul în altă lumină, care va fi cea adevărată.

Dragă Alice, fi[i] mai calmă și nu căuta să te războiești cu umbre, nu încerca să răscolești adâncim[i] care nu se pot pune-n cuvinte; ia¹² lucrurile mai natural, cu mai multă răbdare. Sunt unele lucruri care nu trebuiesc spuse și explicate, sunt lucruri pe care Domnul le ține în apropierea lui și ne pedepsește când vrem să le cunoaștem prea bine și prietenia e unul¹³ din aceste lucruri a cărui¹⁴ esență e divină.

„Crede și nu cerceta”. Hai să uităm și asta, acuma că facem acelaș[i] drum, așa de aproape una de alta, și așteptăm aceeași bucurie.

Te îmbrățișez cu mult drag.

Mama Pufy

München

⁸ În text: *chiestea*.

⁹ În text: *a*.

¹⁰ În text: *intrepretare*.

¹¹ În text: *cere*.

¹² În text: *ea*.

¹³ În text: *una*.

¹⁴ În text: *cărei*.

11 martie 1932

Sake dragă,

Azi primesc scrisoarea Dnei Vicky. Îmi pare tare rău de ce-mi spune. De adâncă ta mâhnire. Sake dragă, crede-mă că dragostea și prietenia mea pentru tine au rămas neschimbate. Am zis lucruri tari fiindcă am fost supărată că nu ai încredere în cuvântul meu și crezi că o supărare momentană regală în contra bărbatului tău, când găsisem că acționase incorect, ar putea schimba sentimentul meu față de¹⁵ tine și de el. Am vrut să-ți explic clar că am fost rănită de subita ta neîncredere, după mine complet nejustificată, căci nu am avut niciodată în mine un gând forțat, o critică sau o umbră când era vorba de tine, departe de așa ceva. Am întrebuințat cuvinte prea violente; nu uita, sunt și eu un om, chiar în clipa când mă simt regală și pot spune și eu lucruri¹⁶ mai tari decât, în fond, ce simt. Sake, nu mai răscoli la mine aceste mici furi[i]. Nu mă ataca pe aceste puncte, pentru mine sfinte, adică prietenia mea și lelitatea ce o am față de cei care mă servesc sau lucrează pentru mine.

Cum nu aș discuta cu bărbatul meu dragostea ce i-o port, nu pot discuta prietenia ce o am cu o¹⁷ ființă, mă doare s-o fac și atunci îmi apăr acest sanctuar cu toată putere și atunci uit că dau într-altul și că pot răni atât de adânc. În asta știu că am greșit, îmi pare foarte, foarte rău și îți cer iertare.

Sake, nu uita că am crescut, că am evoluat și dacă nu-ți iau povața nu e fiindcă nu te iubesc sau nu-ți respect prietenia, dar din miile de sfaturi ce le primesc iau o soluție și o urmăresc neclintit, căci altfel nu aș izbuti întru nimica. Nu uita că am multe grele de dus, ca orice om pe pământ, lucruri care m-au amărât adânc și pe care le-nghit zilnic în tăcere și, pesemne, neîncrederea și ofensa ta au fost ultima picătură și s-a revărsat asupra ta tot restul amarului. E foarte nedrept din partea mea, știu. Dar dacă suntem prietene, ne putem ierta aceste digresiuni¹⁸ reciproce de la calma cale a bunei înțelegeri. Să ne iertăm și să nu încercăm să pricepem ce e imposibil de înțeles vreodată, să îngropăm aceste greșeli de¹⁹ care ne poticnim mereu, ducă-se... și gata.

Scrie-mi că înțelegi și tu și că e trecut și le dăm uitării toate aceste lucruri. Cât despre Nelly, de mult l-am iertat; toți greșim și are același[i] loc în aprecierea mea pe care a avut-o întotdeauna. Mă bucură că l-ai apărat așa de cumplit, el să fie primul pentru tine întotdeauna.

Am scris mult și acuma nu mai pot, încât închei și te strâng cu drag în brațe.

Mama Pufy

¹⁵ În text urma: *de*, tăiat.

¹⁶ În text urma: *care*, tăiat.

¹⁷ În text urma: *prietenă*, tăiat.

¹⁸ În text: *degresiune*.

¹⁹ În text: *pe*.

P.S. Trimit scrioarea prin Dna Vicky, deoarece dânsa a fost confidenta noastră și ne cunoaște pe amândouă destul de bine să mai șteargă orice neînțelegere dacă a mai rămas vreuna²⁰.

1 aprilie 1932²¹

Sake dragă,

Nu pot să-ți spun ce rău îmi pare de tine; nu știu cum să-ți spun ce adânc simt mâhnirea ta, acuma că ți-ai pierdut speranța cea mare. Nu știam nimic din toate acestea. Am primit azi o scrisoare de la Natalie²². Spune lui Nelly sau lui Ella²³ să-mi scrie cum îți merge, dacă tu nu poți. Mi-e așa de teamă că și eu am ajutat la boala ta; dacă aș putea veni doar pentru o clipă să te văd, să-ți arăt toată dragostea mea, în care nu pot să te rog decât să crezi acuma, cum credeai înainte.

Sunt sigură că și de data asta vei înfățișa²⁴ greutatea și durerile, cu aceeași credință dătătoare de viață pe care ai avut-o întotdeauna, și că acel vânt de primăvară cu care te-am asemănat va mai sufla iar în curând în sufletul tău.

Aci ne-a trimis Domnul, în fine, un vânt bun, cald, zăpada s-a dus și sub pomi ies florile primăverii. Azi, plimbându-mă singură cu Lady, simțeam ce bine e să trăiești, să poți vedea cum totul învie și că și necazurile sunt bune atâta timp cât te poți bucura de prima flo[a]re ce înflorește. Mirosea totul a pământ și am înțeles ce lucru minunat e când ni se spune că suntem făcuți din țărână; poate, de-am trăi mai aproape de minunile acestei țărâni atât de vii și creatoare, am fi mai buni.

Ce face Mihuțu? Ce drag trebuie să-ți fi[e] acuma, mai mult ca oricând, ce drag și scump trebuie să-ți fie.

Am fost la Viena să caut casă; multe am văzut, dar numai una mi-a plăcut. Prețul ceva mai puțin, dar sper, cu răbdare, să-l²⁵ reducem la ceva rezonabil. M-aș bucura mult să am căminul meu, fie el cât de mic, ar fi al meu, și florile ce ar crește-n grădină ar fi semănate de mine, crescute de mine, cu drag pentru căminul meu; măcar asta să am, dacă țară nu pot, și poate Austria ne-o privi, cu timpul, ceva mai bine; mă simt bine acolo și știu că, în general, ne place lumea chiar dacă e contra modei roșii. Toate astea rămân de văzut, dar sper, sper mult că am ajunge acolo și apoi e așa de aproape de Țară. Ar fi mai ușor pentru mine de ajuns la voi sau pentru voi să ajungeți la mine.

²⁰ În text: vre-o una.

²¹ Scrisoare pe hârtie cu antet: *München, Mauerkircherstrasse 87, Telefon 480082.*

²² Natalia Slivici, președinta Asociației Creștine a Femeilor Române.

²³ Gabriela (Ella) Grunau (24 ianuarie 1895 - 1981), fiica lui Paul Grunau și a Eugeniei Eustațiu. Sora Aliciei Grunau-Dimăncescu.

²⁴ Așa este în text.

²⁵ În text: *să-i*.

Nu vreau să te obolesc, te strâng în brațe cu mult, mult dor și drag și să-ți dea Domnul iute sănătate deplină.

A ta

Mama Pufy

La toată familia vă zic, din toată inima cu cele mai bune urări și cu mult drag, Christos a Înviat²⁶!

Legăția Română

Berlin

11 aprilie 1932

Dragă Sake,

Nu pot să spun ce enormă plăcere mi-a făcut scrisoarea ta pe care am primit-o azi dimineață. Îmi pare bine că-ți merge mai bine, pricep ce groaznic trebuie să fi fost pentru tine să-ți perzi mare[a] speranță, nu pot să-mi închipui ceva mai trist. Totuși, poate e mai bine și pentru tine și pentru bietul micuț.

Noi suntem la Berlin pentru instalarea unui aparat de radio-telegrafie pe avion și nu avem voie să-l avem decât dacă Anton are un certificat de-a fi trecut un examen teribil de complicat, care are loc mâine și poimâine. Muncește toată ziua la o școală și aicea cu mine, unde îl ajut pe cât pot.

Primele zile era frumos, dar acum a devenit [cu] adevărat oribil, plouă, e umed, în fine, posomorât. adăugat la aceasta, prop[r]ietarul casei ce-mi place la Viena cere o sumă prea mare; altă casă nu am găsit, aceea de la München nu pot s-o mai țin, e o plăcere!

În fine, cu răbdare și speranță și, mai ales, decizie fermă, vom găsi. Dar sunt momente când mă-nfurie, când mă gândesc la Poeni²⁷ etc.

Am găsit o nursă foarte bună și simpatică și pentru un salariu foarte mic, asta e mare lucru.

²⁶ Carte poștală ilustrată expedită din München, în 24 aprilie 1932, „Domnului profesor Grunau. 13 Str. Paris. Parcul Bonaparte. București. Rumänien”. Este vorba de Paul Adolf Theodor Grunau (1860 - 1936), tatăl Alicei Grunau, care a fost profesor la Școala de Silvicultură din Brănești-Ilfov și la Facultatea de Silvicultură din cadrul Politehnicii din București.

²⁷ Poieni (sat în comuna Schitu Duca, județul Iași), moșie a principesei Ileana, cu un conac care a fost retrocedat succesorilor săi (Dominic Habsburg, Maria Magdalena Holzhausen și Elisabeth Sandhofer) în anul 2007. După retrocedare, conacul a fost devastat de către localnici.

Mă simt, slavă Domnului, mult mai bine, numai uneori am slăbiciuni, dar care trec repede. Lucrez, lucrez mereu și fac lucruri cu adevărat frumoase. Mă bucur că pruncoșorul meu va purta mai toate făcute de mine.

Aci nu prea fac mare leuru, căci nu mi-e deloc poftă și, din fericire, familia Tașcă nu-mi cere nimica obositor și sunt foarte liniștită. Codi²⁸ mă plimbă și-mi arată de toate, vechi și noi; preferă, să spun drept, cele vechi, modernii prea sunt nebuni.

Acum merg la Langenburg²⁹ și Umkirch, la 20 apr[ilie] sunt iar al München.

Cu mult dor și drag,

Ileana

25 aprilie 1932³⁰

Christos a Înviat!

Sake dragă, pentru tine știu că aceste cuvinte înseamnă atât de mult și de aceea îmi face o specială plăcere și mulțumire să ți le scriu. Pentru mine, acia singură în așteptarea pruncoșorului meu, privesc lucrul altfel decât pe vremuri; aș vrea să adâncesc acest mister, dar mi-e parcă teamă și mă mulțumesc, deci, să-l simt și să-i las să se adâncească-n mine minunata-i pace.

Sâmbătă mă-mpărtășesc în mica și modesta capelă rusă, așa de plină de atmosferă.

Cu drag, te-mbrățișez.

A ta

Mama Pufy

²⁸ Cordelia Benedicta Tașcă (1909 - 1996), fiica profesorului și omului politic Gheorghe Tașcă (mort în penitenciarul de la Sighet, în 1951). Cordelia Tașcă a făcut doi ani de închisoare (15 aprilie 1952 - 25 aprilie 1954), fiind socotită un „element dubios”. Surorile Cordelia (Codi) și Flori Tașcă au fost bune prietene cu principesa Ileana a României, pe care au avut bucuria de a o revedea la revenirea sa în România, în 1990, la Mănăstirea Pasărea.

²⁹ Castelul din Langenburg, în Baden-Württemberg (Germania), ale cărui origini coboară în anul 1235 și care a fost reconstruit în stil renascentist (1610 - 1614) și în stil baroc (1757 - 1759), aparține familiei princiare de Hohenlohe-Langenburg. Prințesa Alexandra Louise Olga Victoria (Sandra) de Saxa-Coburg-Gotha (1 septembrie 1878 - 16 aprilie 1942), sora reginei Maria a României, s-a căsătorit în 20 aprilie 1896 cu Ernest II, prinț de Hohenlohe-Langenburg (13 septembrie 1863 - 11 decembrie 1950), cu care a avut cinci copii.

³⁰ Scrisoare pe hârtie cu antet: *München, Mauerkircherstrasse 87, Telefon 480082.*

Viena
21 mai 1932

Dragă Sake,

Ție și Departamentului Funcționarelor mii de mulțumiri; nu știi ce bucurie [îmi] face când văd cum vă gândiți mereu la mine.

Iartă-mă că așa de mult nu am scris, dar am avut așa de multe de făcut. Am găsit o casă delicioasă la Mödling, Roseggerweg 3, unde mă voi muta între 10 și 15 iunie. Mă bucur mult de tot, apoi vin în țară, pe la 15 iulie. Am să-ți scriu mai pe lung cum am vreme; între timp, fi[i] sigură că mă gândesc des la tine, cu mult drag și dor.

A ta
Mama Pufy

[20.06.1932]

Asta-i noua noastră casuță, e așa de drăguță și ne distrăm minunat în aranjarea ei; suntem teribil de ocupați, de aceea, iar, numai câteva rânduri. Nu știi ce plăcere mi-au făcut scrisorile fetelor; mulțumește-le din toată inima. Eu vin în țară la 4 sau 5 iunie la Bran, probabil apoi Sinaia; mă bucur să te văd. Mama P³¹.

Roseggerweg 3
Mödling
14 iulie 1932

Dragă Sake,

Mulțumesc mult, mult de tot, pentru scrisoare. Ai dreptate, nu trebuie să mă-ntristez, dar, vezi, e greu – când ai iubit și ai lucrat numai pentru Țară – să ți se spuie că ești un pericol, că nu te lasă să pășești în Țară, ca și cum nașterea copilului meu ar fi o crimă. Apoi, mai pun și vina pe doctori; nu au nici măcar curajul opiniei lor, să zică că se tem de un copil.

În primul moment a fost teribil, dar acuma m-am obișnuit și aștept cu răbdare. Slavă Domnului că am un bărbat atât de bun. Și acuma mă bucur de

³¹ Carte poștală ilustrată reprezentând-o pe principesa Ileana în curtea casei din Mödling, expediată – în 20.VI.1932 de la Viena – „Doamnei Dimăncescu. 13 str. Paris. Parcul Bonaparte. București. Rumänien”. Sosită la București în 22 iunie 1932.

venirea Mamei și toată căsuța noastră se-mbracă-n sărbătoare spre a o primi. S-a aranjat așa de simpatic și sunt așa de mulțumită aicea. Viața e agreabilă și liniștită și nu mă simt chiar așa de singură ca la München și sunt, parcă, mai aproape de toate aicea.

Sunt bine, numai de picioare sufăr tare mult și, după cum știi, ultima lună e foarte incomodă și te cam plictisești de trupul tău, ai vrea să te desparți de el măcar pentru un ceas de odihnă! Fac plimbări minunate în pădurea alăturată grădinei noastre. Îmi amintește mult [de] Sinaia și parcă îmi mai alină dorul.

Anton e mai mult decât bun cu mine, încât nu pot spune ce fericită sunt și, oricâte alte lucruri or fi grele și dureroase, pentru dragostea lui nu pot decât să slăvesc pe Dumnezeu și să fiu adânc recunoscătoare.

Alice dragă, spune-mi ce ai pe suflet, ce durere nouă s-a abătut asupra ta? Îmi pare așa de rău să te știu iar suferind și să știu că nu pot face nimica să te ajut. E oribil când ții la cineva. Dacă-ți face bine să-mi povestești, spune-mi totul.

Spune multe la toți în colonie, mai ales lui Natalie. Mă bucur că Felicia³² e cu voi, are să-i facă mult bine. Ce mai face Radu³³?

Te-mbrățișez cu dor pe tine și pe Miuțu.

Cu drag,

Ileana, zisă Mama Pufy

Mödling

Iulie 23, 1932

Dragă Sake,

Mulțumesc pentru scrisoare; nu te speria de ce am scris; ai dreptate să mă dojenești, dar am făcut greșeala de-a scrie când eram adânc tulburată și nu aveam cu cine vorbi, căci Anton era plecat la Sinaia s-o vadă pe Mama și mă simțeam tare singură și amărâtă.

Toată iarna, care a fost grea și cu multe mici neazuri și desnădejdi, mă consolam cu gândul că în iulie am să fiu acasă cu ai mei și cu voi toți. Acuma m-am împăcat cu soarta. De altfel, tu știi că eu destul de iute mă obișnuiesc cu o nouă ordine de idei.

³² În text: *Felicea*. Felicia (Cici) Eliade, profesoară de educație fizică din Constanta, prietenă cu Ella și Radu Grunau.

³³ Radu Paul Grunau (16 februarie 1898 - 1959), fiul lui Paul Grunau și al Eugeniei Eustațiu. Colonel, căsătorit cu Viorica Brătianu. Fratele Alicei Grunau.

E o mare bucurie și ajutor că e și Mama aicea și cred că, din unele puncte de vedere, are să-i facă bine să fie în această perfectă liniște, căci e cu adevărat foarte plăcut aci, deși desigur nimic nu are farmecul ce-l are România și de aceea mi-e groaznic de dor.

Mă simt bine, dar e greu în această ultimă lună, după cum desigur știi, și sunt multe mici dezagremente care sunt greu³⁴ de suportat. Anton e bun și plin de o răbdare pe care o admir.

Mă gândesc mult la tine și sunt îngrijorată; mi-e necaz pe distanța ce ne separă, mi-e teamă pentru tine și aș vrea să-ți pot da din fericirea mea, dar e un dar ce nu ni-e îngăduit să-l facem.

Te sărut cu mult dor și drag.

A ta,

Mama Pufy

24 aug[ust] 1932³⁵

Dragă Sake,

Din toată inima mulțumesc pentru delicioasa jachețică și pantalonași. Ștefan³⁶ e deja atât de mare încât le poarte purta.

Sunt așa de fericită acuma aci acasă, cu Mama, în aerul românesc. Deja căldura soarelui și clima splendidă de aci mi-a făcut un bine enorm, căci am fost tare slăbită.

Scrie și spune-mi ce planuri ai să știu cum să orânduiesc să ne putem vedea cu cât mai curând.

Cu mult drag.

A ta

Mama Pufy

12 oct[ombrie] 1932³⁷

Dragă Sake,

³⁴ În text: *grele*.

³⁵ Scrisoare pe hârtie cu antet *Castelul Bran*, surmontat de stema României.

³⁶ Ștefan Habsburg-Lothringen, arhiduce de Austria (15 august 1932 - 12 noiembrie 1998), primul fiu al principesei Ileana a României și al arhiducelui Anton de Habsburg. Căsătorit în 26 august 1954 cu Mary Jerrine Soper, cu care a avut cinci copii: Christopher, Ileana, Peter, Constanza și Anton.

³⁷ Scrisoare pe hârtie cu antet *Tenha Juvah. Balcic*, surmontat de stema României.

Mulțumesc mult pentru scrisoare. Am să fac ce spui pentru Ștefan; a cam suferit primele zile acia de constipație și a plâns mult; poate și schimbarea de aer să fi avut o oarecare influență asupra lui. Dar acum e iar bine de tot și devine zilnic mai adorabil și eu am găsit ziua împreună prea scurtă și mai ales tare întreruptă în toate felurile, a fost prea multă lume.

La București însă am să vin să te văd la tine, în micuța ta casă, și acolo putem fi sigure că nu ne deranjează nimeni. Aci vremea e prea minunată, e ceva de necrezut. Ai tot vrea să stai alene și să lași să ți se adâncească-n suflet minunea zilelor de toamnă.

Ieri am zburat la Constanța, a venit și Mama cu noi. Am trecut peste nori, era ceva de neînchipuit de frumos, o lume albă și moale sub un cer³⁸ albastru strălucitor; ici, colea umbre sau o gaură prin care se vedea pământul ca și cum priveai printr-un puț la ceva cu totul straniu și detașat de tine.

La Constanța, [la] aeroport, mi-am văzut mai toți prietenii marinari; era o mare bucurie, apoi iar în aer și acasă să-mi alăptez fiul.

Te-mbrățieșez cu mult drag.

A ta

Mama Pufy

Mödling

16 ian[uarie] 1933

Sake dragă,

Am primit azi scrisoarea ta, azi cu bucurie și cu multă rușine. În primul rând, nu te-am uitat, nici nu ceri prea mult. Explicația ce ceri³⁹ e următoarea: nu am avut vreme, scrisorile au dat năvală pe mine, telegram[e] de peste tot, așa că cu toate că în fiecare zi am scris nu am mai ieșit la capăt și, deci, cei la care-mi făcea plăcere să scriu i-am lăsat la urmă; sper să pricepi.

Mulțumesc mult de tot pentru carte, am adorat-o. Ce idee bună, îmi face așa de mare plăcere să caut prin ea.

Ștefan a crescut colosal și devine așa de adorabil încât nu mă pot despărți⁴⁰ de el pentru un ceas. Dinții tot nu ies, deși îl dor mult și-i curge gurița ceva colosal. Șade acuma aproape singur, e așa de dulce și râde, râde de se tăvălește și se face ghem. E o nebunie, te asigur. Casa e plină cu Mama și Miss Marr, care e așa cum am cunoscut-o întotdeauna.

³⁸ În text urma: *de un*, tăiat.

³⁹ În text: *cerei*.

⁴⁰ În text: *despărții*.

Mama a fost cam răcită și eu am azi o mică amintire a vechilor mele dureri reumatice care mă cam sperie, așa că stau în pat să le conving să mă slăbească și [să] plece, puturoasele de ele.

Ieri am văzut un film minunat de ski, luat în Engadin⁴¹. Mi-a făcut un dor nebun de Predeal etc. Pricep că trebuie să te simți singură fără Dim; eu sunt nenorocită când pleacă Anton pentru mai multă vreme.

Vremea aicea e îngrozitoare – frig, vânt și când nu e vânt e ceață grozavă. Eu m-am apucat de patinaj. Merge strună și-mi place, deși nu e de comparat cu ski-ul. Aci nu avem destulă zăpadă de ski și nu pot pleca la munte să caut ce vreau. Am început să-l înțarc pe Ștefan, fiindcă sunt iar indispusă și din cauza asta am mult mai puțin lapte, așa că-i dau⁴² numai seara și dimineața. A început⁴³ cu diferite făinuri și acuma ia supă de legume; nu prea îi place, dar cu încetul se obișnuiește.

Citesc mult, lucrez și așa trece vremea frumos și pașnic. Vedem destul de multă lume, așa că avem o viață foarte plină.

Căsuța noastră încălzește bine și ca plante avem flori, fiindcă mulți s-au gândit la mine la toate serbările⁴⁴.

Mai am scrisori de scris, așa că cam trebuie să termin; te sărut cu drag și te rog iartă-mi lunga tăcere.

Mama Pufy

P.S. Biata fată, sper că-i va merge bine la T. G. ce lucru oribil. Te face să-ți dai seama ce lucru mare e sănătatea.

22 feb[ruarie] 1933⁴⁵

Dragă Sake,

Ce mai faci? Cam de mult nu am mai auzit de la tine. Aici e iarăși iarnă, căci de 3 zile ninge fără întrerupere, așa că am să mă apuc din nou de ski, în loc de săpat în grădină, așa cum doream.

Casa a devenit foarte liniștită de când a plecat Mama, care desigur îmi lipsește⁴⁶ tare mult. Desigur, dorul de Țară, de lucru, mă mistuie adeseori⁴⁷. Tu poți

⁴¹ În text: *Engadien*.

⁴² În text urma: *la*, tăiat.

⁴³ Inițial era scris: *încet*, tăiat.

⁴⁴ În text: *sărbările*.

⁴⁵ Scrisoare pe hârtie cu antet: *Roseggerweg 3. Mödling. Österreich. Tel: Mödling 282.*

⁴⁶ În text: *plipsește*.

pricepe asta ca nimeni altul, fiindcă și tu ai copil și un cămin ce ți-e drag și totuși ai nevoie de A.C.F.

Asta e ce-mi lipsește cel mai mult. Ceva exterior. Îmi umplu timpul liber cu pictură, scris și citit. Dar îmi lipsește munca aceea încordată care cerea zilni[c] un nou efort de dragoste și energie. Să nu crezi că sunt nemulțumită, am tot care să mă facă fericită.

Anton face tot ce poate să mă mulțumească, bucuria copilului e ceva așa de minunat încât detest să plec de acasă și revenirea e în fiecare dată o rară bucurie. Dar eu, care am avut un orizont așa de larg, cu atâtea multiple interese și ocupații, atâtea persoane care roiau în juru-mi, îmi lipsește toată această parte. Apoi, când știu prin ce zile grele trec toate fetele și eu nu pot face nimica, acum când aș putea cu adevărat arăta ce pot. Desigur, distanța îmi mărește grija. Am primit o scrisoare lungă de la Natallie, care m-a bucurat mult.

Ștefan crește ceva colosal. Are acum 8½ kg și e lung de 72 cm. E puternic și energic, ceva rar. E distracția și mândria lui Anton să demonstreze tot ce poate și poate foarte multe. A avut acum o ușoară febră, care a cam durat prea mult; a fost acum cu grijă examinat; are o mică gripă care s-a prins de gât, nu mare lucru, dar e întotdeauna plicticos așa ceva. Poftă de mâncare are ceva rar, ar mânca toată ziua, din prima zi a arăta[t] tendințe de lăcomie, care acum nu se dezmint. Dar e foarte bun copil și așa de amabil cu toată lumea; sper să nu piardă aceasta, cum fac⁴⁸ uneori copiii[i].

Ce face Miutu? Nu te-ntrista că e așa de sălbatec, are să-i treacă; mulți copii trec prin astfel de faze. Ai fost la grădinița⁴⁹ de copii Montessori⁵⁰? E așa de minunată.

Am primit o scrisoare așa de drăguță de la fata de la Tekirghiol. Săraca, nu pot spune ce mult o admir.

Te sărut cu drag și mult dor.

Ileana

Mödling

5 aprilie 1933

Dragă Sake,

⁴⁷ În text: *adesea ori*.

⁴⁸ În text: *au*.

⁴⁹ În text: *grădina*.

⁵⁰ În text: *Monteseri*. Sistemul de grădinițe Montessori a fost inventat în urmă cu un secol de Maria Montessori (31 august 1870 - 6 mai 1952), medic și pedagog italian, care a creat o metodă specială de educare a copiilor cu handicap, punând accentul pe nevoile, talentul și înclinațiile particulare ale fiecărui copil.

Ce teribil⁵¹ trebuie să fi fost pentru tine ultimul timp, ceva groaznic. Ce rău îmi pare că nu am putut fi lângă tine. Ce lucru grozav de greu de îndurat, dar slavă Domnului că a trecut totul cu bine și că bietul copil va uita repede prin ce a trecut, fiindcă așa sunt copiii.

Primăvara aci avansează cu⁵² încetinelul, e ba cald, ba frig. Lucrez mult în grădină, dar am pus numai semințe, nu vreau să pun în grădina altuia lucruri permanente. Am pus Portulaca⁵³, cârciumărese, crăițe, gura leului și petunia. Pe lângă astea: ridichi, spanac, morcovi, mazăre etc. Grădina are multe viorele, toporași și alte flori sălbatice de primăvară. E tare plăcută.

Ștefan e ștrengar *Mare*⁵⁴; acum încearcă să avanseze ca broasca, sărind; până acuma dădea numai înapoi ca racu[1]. Acum că poate să șadă singur, vrea să stea în picioare. E ceva rar.

Mă pregătesc pentru Maroc, cam cu două sentimente: într-un fel, mă bucur să văd lucruri noi, să fiu cu Mama, dar să-l las pe Ștefan mi-e grozav de greu. Dar lui n-am să-i lipsesc mult acuma, pe când mai târziu e mai greu; și pentru Mama și Anton ar fi o mare tristețe de nu m-aș duce. Îmi fac rochii noi, ceea ce nu mi-am făcut de trei ani, așa că e ceva nou și nostim pentru mine, deși detest să încerc.

Acum suntem foarte liniștiți aci. Mi-a fost o mare bucurie s-o am pe Marioara și pe Laetiția aicea atâta vreme; numai că, din păcate, am căzut într-o groapă de 1½ m care m-a zdruncinat zdravăn și a trebuit să rămân culcată pe spate timp de 3 zile și după asta să stau liniștită, așa că nu le-ar arătat tot ce aș fi dorit. Acum mi-e mai bine, dar am ușor crampe în mâna dreaptă.

Te sărut cu mult drag,

Mama Pufy

Mödling
1 mai 1933

Dragă Sake,

Iartă că-ți scriu așa de puțin, dar o nouă viață se plămădește sub inima mea și pentru moment se manifestă în nepoetica fază a grețurilor⁵⁵, așa că scrisul îmi vine tare greu. Primăvara vine în fine cu pași mari. Grădina o lucrez cât pot,

⁵¹ În text: *teribile*.

⁵² În text urma: *bine*, tăiat.

⁵³ Floare de piatră (*Portulaca Oleracea*).

⁵⁴ Sublinierea aparține principesei Ileana.

⁵⁵ În text: *grețelor*.

rezultatul nu e o minune, dar merge; pomii sunt în floare și tare e frumos pe verdeața proaspătă și cerul senin, care însă nu are albastrul de la noi.

Cum îi merge lui Miuțu? Ștefan e ceva rar, un adevărat ștrengar. Toți îl idealizăm.
Te sărut cu drag și dor.

Mama Pufy

Nu am primit scrisoarea în care ceri insignele, dar sunt pe cale de-a le face acum.
Ileana

12 mai 1933

Sake dragă,

Îți trimit cugetarea dorită. Sper că e ce doriți. Ce rău îmi pare că nu sunt cu voi să vă ajut.

Eu mă simt prost, e prea curând, dar am fost eu cam proastă. În fine, mă bucur mult și pentru Ștefan e tare bine.

Te sărut cu dor.

Mama Pufy

Mödling

31 mai 1933

Sake dragă,

Pricep foarte bine cererea ta și, cum vine Zwiedineck⁵⁶, am să vorbesc cu el, căci el are toate afacerile⁵⁷ mele în mâna lui. În principiu, aștept propunerea ta, dar nu știu încă de unde să scot banii, fiind toate așa de încurcate azi. Cred că ar fi bine să facem totul pe o bază de afaceri, cu contract, ca să nu fie discuți[i] sau ceva dezagreabil mai târziu. Poți fi sigură că-ți voi face lucrul cât de avantajos posibil, fiindcă aș vrea mult să te ajut să ai casa ta; și eu visez la asta și mi-e dor să am colțul meu și să nu tot dau bani pe casa altuia; poate dă Domnul să vină⁵⁸ și ziua asta pentru mine.

⁵⁶ În text: *Zwiedinek*. Generalul Eugen Zwiedineck (1886 - 1956), secretarul particular și aghiotantul reginei Maria a României.

⁵⁷ În text: *afacerilele*.

⁵⁸ În text: *vi*.

Mama sosește⁵⁹ la 3 iunie și stă aproximativ o săptămână. Deci propun să vii la mine după ce ai văzut pe Zwiedineck, cu care voi fi discutat totul aci; să-ți pui casa la cale, apoi să vii. Ce zici?

Mă bucur mult să te văd. Mă-ntreb ce ai să zici de Ștefan. E un mic colos și foarte vânjos.

Eu am fost în pat pentru o săptămână, cu seri urâte și plicticoase, dar slavă Domnului nu prea a fost mare lucru și-mi merge spre bine acu[m].

Te sărut cu drag și pe curând!

Ileana

La Fericirea-n Trei
Roseggerweg 3
Mödling
4 iulie 1933

Sake dragă,

Mulțumesc mult de tot pentru scrisori; mă bucur mult că scurta ta vizită ți-a făcut așa de mult bine. Și mie mi-a făcut bine, căci era tocmai la timp ca să-nving ultima paralizie a voinței și, de când ai fost tu aci, îmi merge zilnic mai bine; fac plimbări, am început să lucrez, să citesc, să fiu mai ca mine însămi⁶⁰. Numai vremea e cam posomorâtă; de trei zile, însă, e cald, dar nu cu călduri. La 1 iulie chiar am făcut foc în birou, căci nu mai puteam de fîr.

Bietul Miuțu, mult a mai avut de suferit sărăcuțu[l] și, mai ales, săraca de tine, căci pe tine sigur te-a durut și mai mult. Sper însă că acuma merge mai ușor. Gândul meu a fost mereu la tine tot timpul, luni, și am avut multă grijă până am primit scrisoarea ta.

Ștefan crește mereu, are o energie mare; acum cuno[a]ște și cuvântul câine și poate să-l arate cu degetul pe tabloul din perete și-n poza de pe jurnalul copiilor. E de admirat, găsește mândra mamă.

Cu Dna Vicky am avut multe de discutat și m-am mai muiat în atitudine, dar punctul de veder nu l-am schimbat; e greu pentru toată lumea. Totuși, aș vrea să fie lucrul clar înainte să vin în țară.

Mă bucur mult de voiajul pe vapor, sper să avem vreme bună.

⁵⁹ În text urma: *pe la*, tăiat.

⁶⁰ În text: *însumi*.

Îți trimit ultimele⁶¹ fotografii, sunt așa de dulci. Am schimbat Kodak-ul⁶² pentru unul mai nou; acum aș trebui să produc minuni.

Te sărut cu drag pe tine și Miuțu și multe lui Nelly.

Mama Pufy

19 iulie 1933⁶³

Dragă Sake,

Iată-ne la drum de 4 zile. A fost tare frumos. Întâi Hamburg, care e el însuși⁶⁴ o minune. Totul verdeață, apă și flori. Grădina zoologică, cu animalele în libertate și o parte expre pentru copii, cu totul în miniatură. Absolut adorabil. Apoi o zi de pace în largul mării calme, cu un cer schimbător. Două zile la Leith (Edinburgh), unde am ancorat în radă. Prima zi am rămas la bord, căci excursia era prea lungă. Miss Marr a venit să mă vază, așa că cu ea și cu Ștefan timpul s-a scurs bine și liniștit.

Ștefan consideră vaporul ca aparținând lui, fuge peste tot, râde și se joacă, făcând încântarea tuturor⁶⁵ pasagerilor. Ieri am vizitat castele și palate clădite în istorie, dragoste și ură. Nașteri, omoruri, cununii etc. se suprapun în aceleași locașuri. Atmosfera umedă înnegrind pereții, iar iarba care e ca un covor persan și pomii sunt verzi ca primăvara, flori multe în ordine perfectă, luminate⁶⁶ uneori de un soare palid, dar arzător. Seara am plecat pe un apus minunat, cu mii de reflecții⁶⁷ în apele limpezi.

Azi mergem spre Insulele Orkney, unde voi pune scrisoarea asta la cutie. Ce călătorie lungă va face de aci, din Atlanticul nordic, la Marea Neagră, la Balcic, să-ți aducă ție și fetelor tot dragul nostru și, mai ales, al meu, care e plin de dor pentru țărnicurile⁶⁸ noastre.

Cu drag mult te-mbrățișez.

Ileana

P.S. Mulțumesc mult pentru scrisoarea ce am primit-o la plecare[a] din Mödling.

⁶¹ În text: *ultimilele*.

⁶² În text: *codacul*.

⁶³ Scrisoare pe hârtie cu antet: *Hamburg - Amerika Line. An bord S.S. Resolute*. Principesa Ileana a însoțit-o în această călătorie pe mama sa, regina Maria a României.

⁶⁴ În text: *însăși*.

⁶⁵ În text: *tututor*.

⁶⁶ În text urma: *de*, tăiat.

⁶⁷ În text: *reflexe*.

⁶⁸ În text: *țărnicurile*.

Sâmbătă 9 [august 1933]⁶⁹

Sake dragă,

Un cuvânt în grabă să te rog să dai acest desen⁷⁰ lui Fesler. Este pentru „Cele 17”. Figura e să fie în email roș[u] scutul, skiul și bățul argint, iar 17 în email gri. Desigur, desenul meu trebuie corijat cum știu că Fesler pricepe ce doresc și că le va face să facă întâi una de probă și să spună⁷¹ cât ar costa 20 la fel. Trebuie să fie gata înainte de 19 ian[uarie 1934], căci vreau s-o văd înainte de plecare.

Aci, moină, și eu vârs toată ziua de mă răstorn. Mi-a părut așa de rău să vă abandonez data trecută, dar n-am mai putut și am vărsat sus teribil.

Mama m-așteaptă jos și Anton vrea masa, așa că termin sarutându-vă cu mult drag.

Ileana

Mama Pufy

Dragă Sake⁷²,

Desigur ajut, dar nu pot la Spt. Militar. Am să vorbesc cu dna Hoenig de la Sanatoriu[1] Elisabeta; ea întotdeauna a fost bună pentru bolnavele mele și cred că ar primi-o cu drag, pe nimica, așa cum a făcut pentru Nuți⁷³ și Viorica⁷⁴. Cheamă-mă tu la telefon, pe la 12½ să-ți dau răspunsul.

Sunt tristă că nu s-a știut de radiografie cu Telephenasem, dar ce să fac acolo nu mă pot plânge. Dar, te rog, vreau eu să plătesc.

Cu drag,

Ileana

⁶⁹ Scrisoare pe hârtie cu antet: *Castel Pelișor*, srmontat de stema României.

⁷⁰ În text: *desemn*.

⁷¹ În text: *spue*.

⁷² Scrisoare nedată, scrisă pe hârtie cu antet: *Palatul Cotroceni*, surmontat de stema României.

⁷³ Elena Țurea, membră a Asociației Creștine a Femeilor Române.

⁷⁴ Viorica Litzica, director general al Marii Legiuni a Asociației Cercetașelor României, condusă de principesa Ileana a României, secundată de Nissa Cămărășescu.

Bran 2 sept[embrie] 1933⁷⁵

Dragă Sake,

Sper că ai primit bolul; l-am trimis prin cineva care-l putea expedia de la Sinaia; sper că nu a făcut vreo⁷⁶ greșală. Ștefan e acum bine, nu prea a fost ceva agreabil, dar i-a făcut un bine imens. Vremea nu prea se poartă românește, ceea ce m-ofensează adânc. În colonie a fost f. simpatic și m-a bucurat mult să fiu din nou în atmosfera A.C.F.

Cu mult drag,

Ileana

Dragă Sake,

Primesc scrisoarea ta tocmai după ce ți-am telefonat. Vino la 9:30, poate atunci să te pot vedea puțin; vino chiar câteva clipe înainte și, între altele, am să fac ce pot să te ascult.

Cu drag.

M[ama] Pufy

Luni, 9 oct[ombrie] 1933

Balcic

Dragă Sake,

Îmi pare nespus de rău că nu ți-am putut trimite la timp câteva cuvinte pentru fete, dar abia ieri ți-am primit scrisoarea și, cum ieri aveai nevoie de ele, ce mai puteam face?

Te rog, nu-ți închipui că sunt supărată; în primul rând, asta mi se-ntâmplă foarte rar. Și tu, pentru o femeie cu cap și care ai avut și tu un copil, ai putea pricepe că nu mi-e întotdeauna poftă să scriu și am, în același timp, o corespondență foarte întinsă.

Aci e divin, flori, soare, aer curat și, mai ales, multă pace. Ștefan se bucură de nisip, a crescut mult, e vioi și nostim, a devenit și mult mai frumos și priceput. Ieri l-am luat în avion și-a fost foarte mulțumit, nu a arătat nici un pic de teamă.

M-am apucat iar de lucru, cos mult și cu plăcere. Citesc iar foarte mult, plimbări făc, dar scurte; nu am multă energie și inima-mi bate la cea mai mică provocare.

⁷⁵ Carte poștală ilustrată reprezentându-i pe principesa Ileana, arhiducele Anton de Habsburg și fiul lor Ștefan, în parcul castelului Bran. Foto Helios Brașov.

⁷⁶ În text: *vr'o*.

Ce frumoasă a devenit casa Maria-Ileana. E acuma acoperită cu⁷⁷ viță roșie, dar păcat că e așa de tăcută; îmi lipsiți mult.

Mă-ntrebi ce poți face pentru viitor? Nu am nevoie de nimic, căci am multe de la Ștefan; pentru el însă aș fi recunoscătoare pentru o jachetică ușoară⁷⁸, mai mult de purtat în casă în zile răcoroase.

Duminică, 15 l.c., voi fi la București pentru o zi și am să vin să-ți văd casa, dacă nu te deranjează, după amiază între 2 și 3½; nu sunt sigură de ora precisă, căci depinde de alții. Dacă aceasta-ți convine, trimite un rând la Cotroceni, să-mi spui unde e a ta căsuță.

Cât despre Radu, poate fi asigurat că, atâta cât depinde de mine, am spus atât cât îmi stă în putere și cred că n-are de ce să se teme. Mă bucur de casa ta și, într-un fel, te-nvidiez; sper însă și eu să am curând căminul meu.

Cu drag ție și lui Miuțu.

Ileana

Mödling, 12 nov. 1933

Dragă Sake,

Mulțumesc foarte mult pentru scrisoarea ta și „If”⁷⁹. Sunt frumos traduse, dar găsesc că pierd într-altă limbă pe lângă faptul că a[u] întors frazele și au plasat ideile⁸⁰ altfel. Apoi nu aprob să i se zică „Un Om”, fiindcă acesta nu e înțelesul adevărat. *If* înseamnă *Dacă* și nu altceva și găsesc că are un tâlc mult mai adânc cu acest titlu. Am încercat și eu odată să-l traduc, desigur nu în versuri. Trebuie să aibe A. Voinescu⁸¹ această traducere; nu e exact bună, dar m-am ținut credincios de textul⁸² englez.

Acî toamna a sosit cu ceață, frig și umezeală. Când am sosit, casa era acoperită de frunze roșii, grădina era împodobită ca cu aur; acuma însă s-a dus

⁷⁷ În text urma: *cele*, tăiat.

⁷⁸ În text urma: *de*, tăiat.

⁷⁹ *If (Dacă)*, poem scris în 1895 de Rudyard Kipling.

⁸⁰ În text: *ideilele*.

⁸¹ Alice Voinescu (născută Steriade; 10 februarie 1885 - 4 iunie 1961), scriitoare, eseistă, profesor universitar, critic de teatru și traducător. Apropiată a reginei Maria și a principesei Ileana, cu care a întreținut o interesantă corespondență, între anii 1928 și 1945. Vezi Narcis Dorin Ion, *Gândurile unei Domnițe. Din corespondența principesei Ileana a României*, în volumul *Miscellanea historica in honorem Professoris Marcel-Dumitru Ciucă septuagenarii*, ediderunt Cristian Luca, Claudiu Neagoe, Marius Păduraru, Muzeul Brăilei-Editura Istros, Muzeul Județean Argeș-Editura Ordessos, Brăila-Pitești, 2013, p. 776-812.

⁸² În text: *textul*.

totul, pomi[i] ridică crengi⁸³ goale la un cer posomorât! În casă e cald, alb și gemütlich⁸⁴ și răsună cu vocea lui Ștefan.

La Mignon a fost delicios. Am petrecut 10 zile foarte fericite cu ea. Pentru Ștefan era minunat să fie cu verii lui⁸⁵, care sunt adorabili și s-au ocupat așa de draguț de el. Aci i-am găsit doi tovarăși destul de draguți. Nimica foarte special, dar are mare nevoie să fie cu alți copii. Ador să-i văd jucându-se împreună.

Eu devin tot mai grea și ncomodată, așa că mă plicitisesc, căci nu reușesc să mă ocup de ceva, mai multă vreme, fără să mă simt imediat moartă de oboseală.

În casă am necazuri cu slugile, tocmai acum când mi-e mai greu. Dar ce să-i fac.

Aștept cu nerăbdare vești din țară, ce fel de guvern vom avea, oare, acum! Aci e stare de asediu din cauza alegerilor din Germania. Azi e ziua Republicei și s-au interzis orice manifestație sau serbări (înainte erau oficiale); se vede treaba că nu mai sunt chiar așa de isprăvile⁸⁶ lor.

Probabil că ești pe cale de mutat; te invidiez, să spun drept. Să dea Dzeu să vă fie cu bine și ca numai mulțumirea deplină să-și facă lăcaș cu voi.

Cu drag,

Ileana

23 ian[uarie] 1934⁸⁷

Dragă Sake,

Trebuie să gândești că te-am uitat, de nu ți-am scris de un car de vreme. Totuși, nu e așa, dar sunt încă cam slabă și nu ajung niciodată să-mi trimit scrisorile toate. Familiei îi merge bine, Ștefan acuși începe să vorbească și tare e dulce. Pricepe orice îi spui, chiar îmi face mici comisioane, e un copil foarte bun și ascultător. Numai dinții îi⁸⁸ fac de hac, de i-aș vedea ieșiți toți!

Maria-Ileana⁸⁹ – Minola, cum îi zicem – s-a făcut mare, deja a crescut 5 cm. E tare frumoasă și plânge mai deloc. Stă culcată cu ochii mari deschiși⁹⁰ și privește lumea cu o expresie de adâncă-nțelepciune.

⁸³ În text: *crânji*.

⁸⁴ Plăcut, confortabil (în limba germană).

⁸⁵ Principii Petru (1923 - 1970) și Tomislav (1928 - 2000), primii doi fii ai regelui Alexandru Karadjordjević și ai reginei Maria a Iugoslaviei (principesa Marioara a României).

⁸⁶ În text: *isprăvilele*.

⁸⁷ Scrisoare pe hârtie cu antet: *Roseggerweg 3. Mödling. Österreich*.

⁸⁸ În text: *îmi*.

⁸⁹ Maria-Ileana (Minola) de Habsburg-Lothringen (18 decembrie 1933, Mödling, Austria - 11 ianuarie 1959, Rio de Janeiro, Brazilia), al doilea copil al principesei Ileana și al arhiducelui Anton de Habsburg. Căsătorită cu contele Franz Josef Kottulinsky (3 ianuarie 1917, Graz,

Tricoul⁹¹ pentru Ștefan s-a potrivit foarte bine; acum încep să-i devie prea mic, e extraordinar ce repede crește. Îți mulțumesc mult.

Acum sunt destul de singură dar copiii[i] umplu⁹² un gol mare. Totuși, gândul mi-e mereu în Țară, plin de grijă. Ai intrat în casa nouă?⁹³ Cum e? Tare aş vrea s-o văd. Și eu îmi caut una de zor nevoie, dar nu e așa ușor.

Cu drag mult, ție și lui Mihuțu.

M.P.

Sake dragă⁹⁴,

Mii de mulțumiri pentru scrisoare. În fine, am primit răspuns de la Protejata ta, o alătur. Poate bărbatul îi poate scrie personal și îmi trimiți scrisoare prin curier. Rog pe dl. Păunescu, care-ți aduce această scrisoare, să îți ușureze aceasta. El este Consul aci și se-ntoarce acum la Minister, a fost un înger pentru mine.

Eu am fost plecată 10 zile la Colonia, unde am stat cu Anton. A fost atât de mare bucurie pentru noi amândoi. Îmi merge bine și momentan nu prea are treabă. Și pe E. l-am văzut, e ocupat înăuntrul Țărei. Vine mâine aci pentru două-trei zile⁹⁵. Continuă să mă bucure și să mă exaspereze⁹⁶.

Copiii[i] sunt toți bine; pe Minola⁹⁷ am avut[-o] cu mine pe drum și s-a purtat perfect de bine, dar amândouă ne simțim mai bine aci, acasă! Vremea, în fine, ceva mai blândă cu noi.

Cantina pentru copiii[i] săraci funcționează, dispensarul de asemenea.

Cu mult drag,

Ileana

Austria - 11 ianuarie 1959, Rio de Janeiro, Brazilia), cu care a avut o fiică, Ileana (25 august 1958 - 13 octombrie 2007), căsătorită cu Noël van Innis. Maria-Ileana de Habsburg-Lothringen a murit împreună cu soțul său în urma unui accident de avion pe aeroportul din Rio de Janeiro.

⁹⁰ În text: *deschis*.

⁹¹ În text: *tricolul*.

⁹² În text: *umple*.

⁹³ Casa familiei Alice și Ioan Dimăncescu construită după planurile arhitectului Horia Creangă și situată în strada aviator maior Ștefan Sănătescu nr. 50. Vezi Radu Mihai Dimăncescu, *Amintirile mele între Bonaparte și Domeniilor, urmate de Aleea Călăreșilor*, ediție îngrijită de Alin Mihai Dimăncescu, București, Editura Vremea, 2013.

⁹⁴ Scrisoare nedată, nelocalizată.

⁹⁵ În text: *zilele*.

⁹⁶ În text: *exaspereze*.

⁹⁷ În text: *Magdalena*.

De mult nu am auzit de la tine. Când intri în casă? Eu cred că-n fine am găsit și eu ceva, dacă am putea cumpăra poenile din jur pentru aterizat. E un vechi castel Sonnberg, lângă Hollabrun, la N. de Viena. E romantic și totuși foarte confortabil. Abia aștept să mă mut. Aci a revenit primăvara, e cald și minunat. Copiii[i] sunt nespuse de dulci. Amândoi cresc cu o rară repeziciune. Ștefan vorbește din ce în ce mai mult. Minola încearcă să-și ridice capul și să vadă ce se petrece în jurul ei. Are acum 5½ kg și 61 cm. Ceva rar! Eu mă simt bine și în curând voi lucra pentru Heimatschutz; mă bucur mult de aceasta.

Te sărut cu drag⁹⁸.

Ileana

Mödling
5 martie 1934

Dragă Sake,

Mulțumesc mult de tot pentru scrisoare; m-am bucurat tare mult să aud iar [vești] de la tine. Se vede treaba că⁹⁹ c[artea] p[oștală] de la mine și ea s-au încrucișat. Da[r] cred că rugăciunile noastre ne-au ajutat. Domnul a fost cu noi și-a scăpat această nenorocită dar frumoasă Țară de cancerul care o distrugea. E numai acumă că ne dăm seama de ce am scăpat. De 15 ani se pregăteau în acele enorme cazărmi și credeau că acumă le sosise¹⁰⁰ ziua. Planul era ca noaptea să fie o grevă generală, să puie mâna pe clădirile principale, până la 12 noaptea, iar la 5 să dea drumul mulțimei să prade și să termine cu burghezimea pe ale cărei¹⁰¹ taxe ei își clădiseră fortărețele. Mulțumită poliției care i-a ațâțat să iasă-n larg cu două zile mai devreme ne-a salvat. Minunat a fost organizat totul de partea guvernamentală de maiorul Fey¹⁰², un splendid soldat. Voluntarii au venit cu duzina, poporul civil și-a văzut de treabă, așa că în interiorul orașelor domnea perfectă liniște, totul funcționa perfect. A fost un efort întreg pentru a scăpa, odată pentru întotdeauna, de această opresiune roșie. Dumnezeu a fost cu noi și am scăpat.

⁹⁸ Carte poștală ilustrată, expediată în 24 II 1934 din Mödling către: „Doamna Alice Dimăncescu. 13 Str. Paris. Parc Bonaparte. București. Rumänien”.

⁹⁹ În text urma: *s-a cu*, tăiat.

¹⁰⁰ În text: *sosiseră*.

¹⁰¹ În text: *a căror*.

¹⁰² Emil Fey (23 martie 1886 - 16 martie 1938), ofițer și om politic austriac. Ministru de interne (1934-1935) și vice-cancelar al Austriei (21 septembrie 1933 - 1 mai 1934). A înăbușit revolta socialistă din februarie 1934. S-a sinucis după alipirea Austriei la Germania, în urma interogațiilor Gestapo-ului.

Acum Anton și eu ne-a[m] înscris la Heimatschutz¹⁰³, căci simțeam că trebuie să ajutăm și noi cât om putea. Anton cu avionul și telegrafia. Eu mă bucur să-l văd în uniformă. Pe mine m-au numit președintă de onoare a grupului Femeilor de aci și pentru tineret. E un lucru care vei pricepe că mă pasionează.

Aci va fi mult mai greu decât la noi, unde totul e de făcut pe un teren proaspăt și necontaminat. Aci trebuie să schimbăm o întreagă mentalitate, să-nvingem ura și amărăciunea¹⁰⁴, să ducem copiii[i] îndărăt la credință și dragoste de patrie, lucru ce a fost în acești 15 [ani] complect stârpit din inima lor. E mult de făcut și enorm de greu, dar mă bucur că mi-e îngăduit și mie să ajut puțin. Sâmbătă seara voi ține primul meu discurs pe nemțește. Sunt îngrozită de aceasta, dar cu ajutorul lui Dumnezeu va merge.

Acum o veste minunată pentru mine. Mi-am cumpărat un încântător castel lângă Ober Hollabrunn, la 50 km N.W. de Wien. Îi zice Sonnberg. Vom avea acolo aerodromul visat și e un cămin perfect cu odăi frumoase și luminoase, cu toate că zidurile sunt groase de 2 metri¹⁰⁵. Sper să mă pot muta prin aprilie sau mai, așa că probabil pe același timp ca și tine vom avea aceeași bucurie în același timp. Ce frumos aceasta!

Copiilor le merge bine. Ștefan e un mic colos, uit mereu ce tânăr e. Minola e mare și ea are acum 5½ kg și 61 cm. Ștefan are 14 kg și 87 cm. Se iubesc colosal de mult și fetița suportă cu mare curaj mângâierile violente a[le] fratelui. Ea a început să gângăne și să râdă, iar el vorbește din ce în ce mai mult; sunt o bucurie.

Mă bucur că Mihăuțu a suportat bine iar[n]a aceasta. Mi-e dor de voi și de A.C.F., cărora le trimit la toate multe dragoste. Multe gânduri bune la toți ai tăi și ție o strânsă îmbrățișare.

Ileana

19 april[ie] 1934¹⁰⁶

Dragă Sake,

Sunt în căminul meu și tare mare mi-e bucuria! Sunt în grădină, e cald, păsările cântă, e pace și liniște. Ștefan [e] fericit de iarbă, de „wa[s]ser gräser” și un morman de nisip; face cozonaci și e foarte mândru. Ar trebui să-l vezi în *leider hosen*, e un deliciu.

¹⁰³ *Apărarea Patriei*, concept adoptat în Austria interbelică de către trupele paramilitare *Heimwehr*.

¹⁰⁴ În text: *ură și amărăciune*.

¹⁰⁵ În text: *2 metri groși*.

¹⁰⁶ Scrisoare pe hârtie cu antet: *Schloss Sonnberg Bei Hollabrunn N.Ö.*

Castelul, acum a c-am început să-l orânduiesc, e mai frumos chiar decât mă așteptam. Dormitorul alb și boltit e un lăcaș de pace și frumusețe, totul se potrivește perfect într-o cumplită¹⁰⁷ armonie. Salonul meu special mă-ncântă; stau și mă uit și mă bucur. Încet, încet, cameră cu cameră devine tot mai aranjată. La început totul era mobilă și lăzi clai[e] peste grămadă și murdar ceva rar!

Acum vin cu o rugămintă pe care te rog s-o tratezi confidențial și să-mi dai un răspuns în care îmi vei spune adevărul. Iacă despre ce e vorba. Eu sunt foarte proastă gospodină și nici nu am tragere de inimă la așa ceva. În același timp am nevoie de cineva care să-mi fie secretară și tovarășă când nu e Anton aci. M-am gândit mult pe cine aș vrea să am și m-am gândit la Ella¹⁰⁸. Iacă exact ce vreau și în ce condițiuni. O secretară care să se ocupe și de gospodăria casei întreagă. Salariul ar fi de 200 s[c]hillling (nu pot mai mult); desigur aș plăti eu călătoria aci și aceea de concediu și krankencassa obligatorie aci.

Cu toate c-o vreau ca tovarășă, n-o vreau întotdeauna, căci Anton și eu ținem mult la intimitatea și singurătatea noastră, încât ar lua mesele cu schwester și copiii[i], afară de ocaziile când am pofti-o la dejun cu noi. Pentru mine ar fi ideal s-o am pe Ella, care e sora ta, pe care o cunosc și care ar fi o legătură cu România și cu care aș putea vorbi limba mea. Dacă ar accepta¹⁰⁹, nu ar mai lipsi nimica pentru a completa căminul meu. Mare grabă nu am, căci vecinul nostru de la Mödling cu soția lui ar veni la vară să se ocupe de casă cât lipsesc în Țară și aș aduce pe Ella, dacă am norocul să accepte, la toamnă cu mine.

Dacă crezi că ar ac[c]epta, te rog propune-i sau citește-i ce am scris. Desigur nu am nici o idee dacă ar vrea să plece de-acasă și aș pricepe dacă zice nu, cu toate că ar fi pentru mine o mare deziluzie. Am pus toate condițiile clar, ca să știe la ce să se aștepte și să poată judeca clar. Viața aci e ideală, țară și totuși aproape de oraș și cred că noi suntem oameni agreabili, încât dacă ar ac[c]epta să părăsească casa părintească cred că ar găsi aci o viață plăcută! Pot spera?

Iartă-mi scrisul, dar Ștefan mă-nterupe la fiecare vorbă și acum trebuie să mă joc cu el.

Te-mbrățișez cu drag.

Mama Pufy

Sonnberg
16 iulie 1934¹¹⁰

¹⁰⁷ Așa este scris în text.

¹⁰⁸ Ella Grunau, sora Aliciei Grunau.

¹⁰⁹ În text urma: *ași*, tăiat.

¹¹⁰ Scris peste antetul tipărit al hârtiei: *Roseggerweg 3. Mödling. Österreich.*

Dragă Sake,

Sosind aci, am găsit scrisoarea ta în care-mi spui despre protejata Dnei Diaconescu. Dacă o mai poate lua într-o colonie în august, voi plăti cu plăcere. Te rog scrie-mi la Bran ce sumă și ce trebuie să fac. Voi fi acolo la 21 I[una] c[urentă].

Călătoria noastră a fost foarte frumoasă și interesantă, numai că mi-au lipsit tare mult copiii[i]. Am văzut-o pe Mimarr bine și delicioasă, ca întotdeauna. În Anglia a fost cald și frumos de necrezut. Am văzut pe Regele și Regina¹¹¹ extrem de amabili și drăguți. Am fost și la Regele [și Regina] Belgiei¹¹², și ei foarte simpatici. Foarte mișcată am rămas de Împărăteasa¹¹³ Zita¹¹⁴ și de Otto¹¹⁵. Foarte drăguți și demni. Bucuria cea mai mare însă a fost întoarcerea aicea, unde am găsit copiii[i] atât de bine și de crescuți. Mor să ți-i arăt. La 1 aug[ust] mergem la Sovata pentru 20 zile, apoi [la] Bran și, la 1 sept[embrie], [la] Balcic.

Mama mi-a scris că te-a găsit foarte frumoasă, în ciuda sarcinei.

Spune fetelor din colonie că tare mi-e dor de ele și mult m-aș bucura să fiu între ele, că le trimit tot gândul meu de bine și urări de petrecere bună.

Te sărut cu drag și sper că nu suferi prea mult.

Ileana

12 aug[ust] 1934¹¹⁶

Dragă Sake,

¹¹¹ George al V-lea (3 iunie 1865 - 20 ianuarie 1936), născut prinț de Saxa-Coburg-Gotta, primul rege din casa de Windsor al Regatului Unit (6 mai 1910 - 20 ianuarie 1936). S-a căsătorit în 6 iulie 1893 cu Mary de Teck (26 mai 1867 - 24 martie 1953).

¹¹² Leopold al III-lea (3 noiembrie 1901 - 25 septembrie 1983), rege al Belgiei (23 februarie 1934 - 16 iulie 1951). Căsătorit cu prințesa Astrid a Suediei (17 noiembrie 1905 - 29 august 1935), cu care a avut trei copii. A abdicat în favoarea fiului său cel mare, Baudoin I, rege al Belgiei (1951 - 1993).

¹¹³ În text urma: *Otto*, tăiat.

¹¹⁴ În text: *Sitta*. Prințesa Zita de Bourbon-Parma (9 mai 1892 - 14 martie 1989), fiica lui Robert I, duce de Parma, și a infantei Maria Antonia a Portugaliei. În 21 octombrie 1911 s-a căsătorit cu prințul Karl de Habsburg-Lorena (17 august 1887 - 1 aprilie 1922), care avea să devină ultimul împărat al Austriei, sub numele de Carol I (21 noiembrie 1916 - 12 noiembrie 1918) și ultimul rege al Ungariei (sub numele de Carol al IV-lea). Au avut împreună opt copii.

¹¹⁵ Otto von Habsburg-Lothringen (20 noiembrie 1912 - 4 iulie 2011), fiul cel mare al împăratului Carol I al Austriei și al împărătesei Zita, ultimul prinț moștenitor al Austro-Ungariei. Publicist, europarlamentar din partea Germaniei, decan de vârstă al Parlamentului European, șeful casei imperiale de Habsburg (1922 - 2007).

¹¹⁶ Scrisoare pe hârtie cu antet: *Maison de S.M. La Reine Marie*, surmontat de stema României.

Mulțumesc foarte mult pentru scrisoare. Pricep că trebuie să te simți mulțumită, deși obosită de colonia de la Balcic.

Aci nu prea am avut vreme bună, dar acum pare să avem mai mult noroc. Eu, cu puțină poftă, m-am dat în mâna doctorului și fac o cură serioasă și, să spun drept, mă simt deja mult mai bine.

Copii[i] sunt fericiți aicea, baie în lac și la soare, plimbări cu trăsura și automobilul. Bucuria cea mare însă e să se joace în gărla ce curge lângă casă. Fac mirarea tuturor fiindcă sunt așa de mari. Ștefan vorbește acuși curent de tot și Minola descoperă zilnic ce le țipă toată ziua.

Mama a fost foarte drăguț[ă] și-a spus că te pot pofti pe o noapte la Bran. Așa să putem avea două zile împreună. Așadar, te poftim la 26 l.c. Te rog numai să-mi spui cu ce tren vii, să-ți trimit mașina la Brașov să te ia.

Mă bucur așa de mult la gândul de-a te revedea în curând.

Cu mult drag.

Mama Pufy

Sonnberg

13 nov. 1934

Dragă Sake,

Iartă-mă că nu ți-am scris demult, mai ales că mi-ai scris tu așa de frumos. Tristețea pe care-o îndurăm e prea mare pentru cuvinte, e ceva așa de monstruos, nu mă pot gândi la biata Mignon, e prea trist¹¹⁷.

Cum îți merge?; trebuie să te simți cam grea acuși și să nu vrei să te apleci prea mult; să dea Domnul să-ți meargă bine. Eu, dragă, fac ca tine, numai că sunt în perioada grețurilor și știi că la mine asta e îngrozitor. Nu spune, căci mă plictisește să știe toți. Nostim, vor fi 5 luni între copii[i] noștri¹¹⁸, căci al meu ar trebui să sosească-n mai. Copii[i] sunt bine și zburdalnici. Minola stă acuși singură, și-a dezvoltat o voință colosală, ai zice că e o mică furie când nu-i merge pe plac. Sunt foarte buni tovarăși.

Te sărut cu drag (și greață).

*Ileana*¹¹⁹

¹¹⁷ Principesa Ileana se referă la asasinarea regelui Alexandru I Karadjordjević al Iugoslaviei la Marsilia, în 9 octombrie 1934.

¹¹⁸ În text: *noștrii*.

¹¹⁹ În corespondența dintre principesa Ileana a României și Alice Grunau urmează o mică felicitare tipizată, în limba germană, datată octombrie 1944, care se încheie cu cuvintele: *Îți voi scrie mai târziu*.

Sake dragă¹²⁰,

În primul rând, mulțumesc mult de tot pentru carte și pentru prea delicioasa rochiță. Ai trebui s-o vezi pe Minola într-ânsa. E ceva rar. Sper așa de mult că vei avea o fetiță, e așa de frumos să ai o pereche¹²¹. Apoi, fetițele sunt așa de cumiți și au ceva cu totul gingaș și adorabil. Nu pot să-ți descriu ce fericire e pentru mine în amândoi copiii[i]; e ceva rar și inexplicabil, dar desigur tu pricepi.

Nu-ți poți închipui ce bucurie am resimțit ieri cu venirea fetelor, cu ce poftă am intrat în horă și nu mă puteam sătura de-a privi la ele, să le aud, să ascult lăutarii; eram, pentru câteva ceasuri, transportată în România. A fost divin. Natural, nu am putut spune, nici asculta, un sfert din tot ce era de zis și întreat. Mă bucur să-i revăd pe toți mâine.

Aci, într-un fel, bine; într-altul, multă zarvă, ceartă și neliniște; mulți dușmani mai are și această biată Țară. Am multe planuri de lucru, la care am să te rog, când sunt în Țară, să mă ajuți să punem totul în germană, ceea ce eu nu prea pot face. Cum voi fi în Țară, am să caut s-avem câteva zile liniștite împreună. Când mergi la Balcic? Eu, probabil, în sept[embrie].

Casa ta trebuie să fie o bucurie acuma. Desigur, grădina e încă cam goală, are întotdeauna nevoie de doi-trei ani până să se dezvolte frumos. Ca trandafiri îți recomand: Madame Butterfly, Mme Heriot și Lt. Choré. Minunat est[e] Souvenir de Clairmonde, dar cred că nu se găsește la noi. Apoi sunt Polianta rosen, care sunt mici, dar de mare efect. Helene Paulsen sunt cei mai frumoși¹²² din soiul acesta. Apoi aș încerca să ai cât mai multe flori care ies: lalele, iris, crini, delphinium etc. Dahlii dau destul de mult de lucru. Eu, pentru moment, am trandafiri și dahlii[i], căci grădina fiind mare trebuie mult și, deci, trebuie să mă limitez¹²³ la câte un soi pe sezon și-n fiecare an am să adaug câte ceva.

Cum merge la Asociați[e]??; adeseori¹²⁴, seara, mă gândesc că poate e un grup unde se discută lucruri care m-ar fi pasionat sau se cântă „Deschideți Mari”. Încerc să retrăiesc ore fericite. Desigur, legătura de dragoste nu o poate rupe nimeni, dar contactul a știu[t] Carol să-l distrugă destul de bine, căci sunteți departe și dacă nu vă văd din an în an, inevitabil se fac schimbări, se perindă oamenii, alte interese cresc, altele dispar, fața lucrurilor se schimbă¹²⁵ oricât ar

¹²⁰ Scrisoare nedată, scrisă pe hârtie cu antet: *Schloss Sonnberg Bei Hollabrunn N.Ö.* Cum din textul scrisorii reiese că Alice Grunau era însărcinată, este foarte posibil ca scrisoarea să fi fost scrisă înainte de decembrie 1934.

¹²¹ În text: *perechie*.

¹²² În text: *cele mai frumoase*.

¹²³ În text: *limitezi*.

¹²⁴ În text: *adesea ori*.

¹²⁵ În text urma: *dacă*, tăiat.

rămâne fond[ul] de solid și același; și asta mă face tristă, fiindcă știu că, orice aș face, viața intimă cu fetele¹²⁶, comunicarea aceea care-mi era atât de dragă face parte din trecut. Vreau să mă pricepi, nu vreau să zic că nu simțim la fel și nu ne iubim la fel, dar nu e ce a fost și nu mai poate fi niciodată ziua de ieri; cu fetele a fost un ecou din trecut, câteva ceasuri de mare bucurie, apoi alun[e]că fiecare îndărăt unde a fost.

Dar nu trebuie să mai gândesc astfel, nu e bine pentru nimeni, dar, ce vrei, tare mare mi-e dorul și bucuria de ieri a fost așa de mare încât azi îmi vine să plâng!

Eh, acum mai am de scris, încât te las cu gândul bucuros de-a te vedea curând.

Ileana

Sonnberg

24 dec. 1934

Alice dragă,

Nu pot să-ți spun ce mult m-am bucurat de primirea scrisorii tale. Ți s-a împlinit dorința cea mare și tare mult mă bucur și te fericesc. O fetiță, ce bine! Să-i dea Domnul numai zile bune și fericite, să-ți umple sufletul de bucurie toate zilele vieții tale. Ce noroc că a mers așa de iute; mă-ncurajează că poate oi avea și eu, în mai, același noroc.

Ți-am trimis un dar de Crăciun care mă tem că-ți va fi o deziluzie, căci nu-mi dădeam seama că mica ta Dora¹²⁷ va sosi așa de iute, dar poate o vei putea purta (rochia, vreau să zic) când te scoli, căci e ușoară de-mbrăcat.

Desigur că primesc ca Radu să o boteze în numele meu, mi-e doar co-naș? Sper ca acest fericit eveniment să șteargă multe amărăciuni din familia ta și că veți fi iar uniți ca înainte vreme.

E ajunul Crăciunului; Ștefan se bucură, Minola țipă și ea să arate că și ea ia parte, iar în pânțele mi se mișcă ușor o nouă ființă; între noi, în casă, e pace și¹²⁸ dragoste. Pășim spre Anul Nou cu rugăciunea să nu suferim iar atâtea tristeți, anul acesta prea a fost încărcat. Întâi Duca¹²⁹; apoi 13 - 15 feb[ruarie], moartea marelui

¹²⁶ În text: *fetelele*.

¹²⁷ Sanda Tudora Dimăncescu (14 decembrie 1934 - 1 septembrie 2015), fiica Aliciei Grunau și a lui Ioan Dem. Dimăncescu. Căsătorită cu celebrul baschetballist Andrei Folbert (6 septembrie 1931 - 29 septembrie 2003), cu care a avut o fiică, Ingrid. Au divorțat.

¹²⁸ În text urma: *bucurie*, tăiat.

¹²⁹ Ion Gheorghe Duca (20 decembrie 1879 - 29 decembrie 1933), om politic, membru al Partidului Național Liberal, ministru în mai multe rânduri, prim-ministru al României (14 noiembrie - 29 decembrie 1933), asasinat de legionari pe peronul gării din Sinaia, la 29 decembrie 1933. Autorul unor foarte interesante *Amintiri politice*.

nostru mic cancelar Dolffuss¹³⁰; apoi grozăvia de la Marsilia¹³¹. E prea mult. Să ne ajute Dumnezeu la zile mai bune.

Ce rău că sunt așa departe, că nu-ți pot vedea fața fericită și ține odrasla-n brațe. Totuși, de departe aș vrea să simți căldura dragostei și prieteniei mele care, de departe, te-mbrățișează cu dor, cu cele mai bune urări pentru boi toți patru!

Mama Pufy

12 ian[uarie] 1935¹³²

Dragă Sake,

De mult tot vreau să scriu, dar nu ajung; am mereu atâtea scrisori de răspuns și, după cum știi, în starea mea actuală e obositor. Mulțumesc mult de tot pentru bunele urări atât de numeroase. Abia aștept s-o văd pe Sanda-Dora și poate nu va trece așa de mult și voi veni la Buc[urești]. Nu sunt sigură, dar poate pe la finele lui feb[ruarie]. Vrei s-aștepți cu botezul până atunci? Te rog, însă, să nu spui la alții că am intenția să vin, fiindcă nu sunt sigură și cu cât se face mai puțină vâlvă de venirea mea, cu atât mai bine; pricepi ce vreau să zic. Cum știu precis, am să-ți spun.

Îmi pare rău să te știu așa de obosită. Nu e ușor când te simți așa; știu că mie îmi trebuie câteva luni să cuceresc acest sentiment de istovire după fiecare naștere. Dar ce bucurie să ai iar un copil mic în brațe; e ceva foarte special, ador să-i simt așa de depinzători de mine. Eu mă bucur deja să am unul iar la sân, deși nu e mult de când Minola era așa de mică. Ea crește mult, e foarte autoritară, cu o voință teribilă; începe să mănânce singură și caută să vorbească; e foarte calină și tot ce face Ștefan vrea și ea; numai la mers e foarte-nceată, nu vrea să se aventureze singură. Ștefan e un năzdrăvan, foarte nebunatic dar, din fericire, extrem de ascultător. Are o natură delicioasă, blând, iubitor și serviabil. E și el autoritar¹³³ și se vede-ntrânsul rezultatul a generații care au poruncit. Slavă Domnului, sunt sănătoși și frumoși amândoi. Ștefan a început să călărească, șade foarte frumos pe cal și-i place la nebunie.

Eu o duc bine acuma, în general. De Crăciun am fost foarte ocupată și am suportat asta destul de bine. Viața devine aci din ce în ce mai interesantă, se schimbă multe lucruri; voi avea iar de muncit și mă bucur mult.

¹³⁰ În text: *Dolffus*. Engelbert Dolffuss (4 octombrie 1892 - 25 iulie 1934), om politic austriac, lider al Frontului pentru Patrie (1933 - 1934) și cancelar federal al Austriei (20 mai 1932 - 25 iulie 1934). A fost asasinat de către naziști în timpul unei lovituri de stat.

¹³¹ În text: *Marsilea*. Se referă la asasinarea regelui Alexandru al Iugoslaviei, soțul principesei Mărioara a României și cumnatul principesei Ileana.

¹³² Scrisoare pe hârtie cu antet: *Schloss Sonnberg Bei Hollabrunn N.Ö.*

¹³³ În text: *atoritar*.

Aci avem o zăpadă minunată, albă, deși nu adâncă; pomii sunt acoperiți cu ger, e feeric. În casă e pace, căldură și voie bună. Dar e multă durere și sărăcie care-mi strânge inima. În sat și orașel e o mare epidemie de difterie; tare trist, atâția copii bolnavi.

Te sărut cu dor și drag, pe tine, pe Miuțu și pe Sanda Dora.

Ileana

Sonnberg
13 martie 1935

Dragă Sake,

Mulțumesc foarte mult pentru scrisoarea ta. Îmi pare rău că te simți tot așa de obosită, însă e foarte de priceput. Eu te-aș sfătui să renunți binișor la alăptat cu încetul, e mai puțin obositor; încearcă să-i dai o sticlă sau două în locul pieptului. Poate nu va fi nevoie să renunți cu totul; pe Minola am înțărcat-o încet timp de două luni și nu m-am resimțit[t] deloc. Începi prin a-i da 10 gr. mai puțin piept, [pe] care [il] înlocuiești cu lapte de vacă, însă nu pur¹³⁴ juma-juma (apă fiartă, apoi, cu creșterea cantității, apă de orez, orz etc., după cum cere burta). A doua zi, sustragi 20 gr., a treia 40 și așa, din 20 în 20, până ajungi la o sticlă-ntreagă (dar nu lapte curat, mereu juma-juma; încet, cu timpul, crești cantitatea de lapte la 3 sferturi și la un an abia lapte pur – dacă suportă aceasta). Când se obișnuiește cu¹³⁵ prima sticlă, atunci începi a doua sticlă, tot cu același[i] sistem. Cel mai bun lucru e să te mulgi într-o sticlă gradată, la care adaugi laptele de vacă, așa ca să nu greșești niciodată cantitatea. La început e nițel greu mulsul, dar iute te obișnuiești și merge ușor; la început ajută să te ungi sau să te pudrezi ca să alunece mâinile mai iute. Eu țineam sticla între genunchi și, printr-o pâlnie¹³⁶, mulgeam direct în sticlă. Copilul ar trebui să bea 15% din greutatea lui, împărțit pe mese în cantitate egală, însă de bea¹³⁷ ceva mai mult nu e un dezastru atât timp cât ia de la sân. Sticlele i le poți da la orele care-ți convin mai bine. Ai să vezi că și pieptul tău are să se regularizeze după ceea ce îi ceri.

Și aci a fost viscol, zăpadă, îngheț; ieri, însă, a fost iar primăvară încât după amiază m-am culcat afară cu copiii[i], la soare; a fost minunat. Mi-e dor de primăvară, de flori, de verdeață; totul e mai ușor când simți viața nouă-n toate. Mă simt, în general, bine; uneori e mai greu, alteori e ușor. Pictez mult, citesc, scriu,

¹³⁴ În text: *pură*.

¹³⁵ În text urma: *aceasta*, tăiat.

¹³⁶ În text: *plâlnie*.

¹³⁷ În text: *ea*.

mă plimb, stau cu copiii[i] și tricotez. Zilele trec lin [...] ¹³⁸ pline de pace și multă mulțumire. Copiii[i] sunt bine, plini ¹³⁹ de viață, năzdrăvani și întotdeauna pe latura pericolului. Minola începe să-nvețe. Ștefan mă uimește mereu ce multe pricepe; conversația lui e plină de nostimade. E foarte interesat la ideea că der Liebe Gott are să-i aducă un frate mic; îi plac pruncii mici, e foarte mândru că el și Minola vor fi „Gross und nur das baby klein”.

Am găsit darul O.N.E.F. ¹⁴⁰ foarte mișcător. Au ceva foarte special bărbații noștri români care te mișcă, așa de superficiali și imorali în unele, dar tot atât de buni și adânci în altele. N-am văzut pe P. să-i zic adio; dacă-l vezi, spune-i ce rău îmi pare.

No 3 promite, sare și se zbate de uneori nu mai știu unde să mă pun. Abia aștept să-l văd, mai am aproximativ 10 săptămâni, așa că nu mai e așa de mult. Îl sau o va chema Alexandru sau dra, în amintirea celui mai bun om ce l-am cunoscut și iubit ca frate. A început atunci când Sandro ¹⁴¹ a trecut în lumea cealaltă.

Îți alătur o cărticică pe care n-am citit-o, dar care cică e foarte bună; sper că e adevărat.

Păzește-te să nu te obosești prea mult; îți trimit acuși și fotografia ¹⁴² pentru Alexandra-Tudora, cum îi ziceți voi pe scurt. Sărăcuța, mult a suferit să devină creștină și ce cuminte a fost.

Te sărut cu mult drag pe tine și copii și multe gânduri bune la toți ai tăi.

Ileana

12 aprilie 1935 ¹⁴³

Dragă Alice,

Mă bucur că lucrurile ¹⁴⁴ ce ți le-am trimis ți-au făcut plăcere și că ți-au fost de folos. Dar nu-mi place ce spui despre ficatul tău. În primul rând, nu vorbi comedii; cum poți spune că n-ai să trăiești mult, ce drept ai să vorbești așa? Viața o ai de la Dumnezeu și n-o poți pierde așa, cu una, cu două, căci e eternă; cum crezi

¹³⁸ Scrisoare este ruptă în colțul din stânga, jos, și două cuvinte lipsesc.

¹³⁹ În text: *pline*.

¹⁴⁰ Oficiul Național pentru Educație Fizică (O.N.E.F.) a fost înființat în 17 iunie 1923 de către Emil Pălăngeanu, Nicolae Pălăngeanu și Victor Bădulescu, în scopul instruirii tineretului prin educație fizică.

¹⁴¹ Alexandru I Karadjordjević (16 decembrie 1888 - 9 octombrie 1934), rege al Iugoslaviei (16 august 1921 - 9 octombrie 1934).

¹⁴² În text: *photografia*.

¹⁴³ Scrisoare pe hârtie cu antet: SCHLOSS SONNBERG BEI HOLLABRUNN N. Ö.

¹⁴⁴ În text: *lucrurilele*.

tu că El te-ar lăsa să pieri așa când ai copii care au nevoie de tine; pune-ți mai multă încredere în El; tu, care ai o credință așa de fermă, aplic-o și pe trupul tău și-ți va merge mai bine. Nu uita că prin Isus totul e cu puțință, pune-ți necazul la picioarele lui și nu te teme. Îmi pare bine că simți că poți continua cu alăptatul încă o lună. Eu n-am o vacă personală, deși mi-e visul să am odată și odată mai multe, însă aci fiind o țară ceva mai civilizată avem Rindermilch care, deși scump, e foarte bun și dezinfectat și-l întrebuițez până ce copilul trece de un an.

Am avut zile urâte și reci, dar acuma e iar frumos și cald; florile se iau la întrecere care mai de care să iasă mai repede. La Viena¹⁴⁵ e ceva mai avansat; totuși sper până o veni Mama să fie frumos și înflorit, mi-e dor de verdeață! Am plantat o grădină de fructe, pomii sunt mici, dar sper mult de la ei. Bujorii, din care am plantat mulți, încep să iasă din pământ, lalele[le] sunt mari, pansellele înfloresc iar grădina și pădurea sunt un covor de toporași sălbatici¹⁴⁶. Sper să am și mulți stânjenei¹⁴⁷ cultivați și sălbatici¹⁴⁸ din Dobrogea. Trandafiri vor fi cred destui, și crini, și campanula, apoi petunii, gura leului etc. Încet, încet va deveni un vis; la toamnă vine rândul dahlia[i]lor.

Copii[i] sunt bine de tot și se bucură mult de zilele frumoase; au un ied care e bucuria lor, amândoi au pasiunea călăriei, lucru care mă bucură.

Văd că am palavragit despre nimica, așa că te las cu mult drag.

Ileana

14 iunie 1935¹⁴⁹

Dragă Sake,

Muțumesc mult pentru scrisoarea ta, care mi-a făcut mare plăcere. Văd însă că nu ai primit de la Marioara scrisoare[a] colectivă ce v-am scris-o a patra zi după naștere; mă-ntreb dacă s-a pierdut căci nu am auzit de ea de la nimeni; îmi pare rău, căci speram astfel s-ajung la voi toate iute și fără a trece măsura permisă de oboseală în acele zile.

E adevărat că mi-a mers foarte ușor de data asta, slavă Domnului, iar convalescența¹⁵⁰ merge cu pași repezi; ieri chiar am zburat. Mica Alexandra¹⁵¹, al

¹⁴⁵ În text: *Vienna*.

¹⁴⁶ În text: *sălbaterici*.

¹⁴⁷ În text: *stângenei*.

¹⁴⁸ În text: *sălbataci*.

¹⁴⁹ Scrisoare pe hârtie cu antet: SCHLOSS SONNBERG BEI HOLLABRUNN N. Ö.

¹⁵⁰ În text: *reconvaleșcența*.

cărei¹⁵² botez a fost extrem de frumos și mișcător, demn și plin de căldură. Bunul cardinal Innitzer¹⁵³ a oficiat; e un preot așa cum ar trebui să fie; crește frumos, e un copil special de delicios, nu a avut nici o clipă de urâtenie, din prima clipă era roz și cu capul rotund. Ca mărime era normal[ă]: 3,670 kg și lungă [de] 52 cm. E nițel cam leneșă la supt, ceea ce îmi cam dă de furcă, dar de ieri merge mai bine; acum e ora ei și țipă, așa că trebuie să termin scrisoarea.

Mînola și Ștefan își adoră surioara, sunt prea dulci cu ea.

Te sărut cu mult drag.

Ileana

3 aug[ust] 1935¹⁵⁴

Dragă Alice,

Mulțumesc mult pentru scrisoarea ta. Da, nu vin și pentru câtă vreme o fi remisă, călătoria depinde de diferite trăzneli ale politicianilor care sunt mai idioți ca oricând.

Îmi pare tare rău, căci speram că poate într-un fel sau altul să te pot vedea și pregătisem un pachetel pentru Mițu și Teodora. În fine, erau toate cam mari, așa că chiar de sosesc mai târziu cred că vor fi¹⁵⁵ bune.

Noi suntem acuși la Alice Lichtenstein care, cu obișnuita ei bunătate, ne-a primit în căsuța ei de la munte. Casa e mică, dar încăpătoare și *gemütlich*¹⁵⁶. E într-o vale strâmtă, între dealuri acoperite¹⁵⁷ cu fagi și brazi, aerul e minunat și distracții destule, tenis, înot, plimbări, pescuit și vânat pentru cui îi¹⁵⁸ place. Copii[i] sunt fericiți aici, râd, se joacă în iarbă, încearcă să intre în toate apele și sunt, într-un

¹⁵¹ Alexandra (Sandi, Xanda) von Habsburg-Lothringen (născută la castelul din Sonnberg, Austria, în 21 mai 1935), fiica principesei Ileana a României și a arhiducelui Anton de Habsburg. A fost căsătorită, între anii 1962 și 1972, cu prințul Eugen Eberhard von Württemberg (n. 2 noiembrie 1930), iar în 22 august 1973 s-a căsătorit cu baronul Victor von Baillou (n. 27 iunie 1931).

¹⁵² În text: *a căru*.

¹⁵³ În text: *Initzer*. Theodor Innitzer (25 decembrie 1875 - 9 octombrie 1955), arhiepiscop de Viena (din 16 octombrie 1932) și cardinal (din 1933) al bisericii romano-catolice. Profesor și rector (1928 - 1929) al Universității din Viena. Ministru al Afacerilor Sociale (1929 - 1930) în guvernul cancelarului Johann Schober.

¹⁵⁴ Scrisoare pe hârtie cu antet: FORSTGUT UIBELBACH BEI LOICH.

¹⁵⁵ În text: *fii*.

¹⁵⁶ În text: *ghemutlich*.

¹⁵⁷ În text: *acoperiți*.

¹⁵⁸ În text: *cu-i*.

cuvânt, încântați! Xanda¹⁵⁹ crește bine, deși pare că laptele meu nu-i prieste chiar așa de bine; îl scuipe aproape tot și are scaunuri proaste. Cu toate astea¹⁶⁰ plânge rar, crește bine și are un colorit minunat. Eu spun sincer: sunt cam obosită, mă resimt după trei copii în mai puțin de patru ani! Așa că, probabil, vom încerca o alimentare amestecată, poate o sticlă pe zi și restul piept.

Anton are timpul aci să se-ndeletnicească cu dragostea lui: Radio[-ul]. Acasă aveam atâtea lucrări în curs, încât nu¹⁶¹ avea vreme pentru această pasiune. Pricep ce mult trebuie să-ți lipsească Nelly; eu sunt numai juma om fără Anton! Din fericire, e rar că e plecat multă vreme. Oricât de independente am fi¹⁶², tot femeii suntem.

Cu mult, mult drag.

Ileana

25 sept[embrie] 1935¹⁶³

Dragă Sake,

Mulțumesc mult pentru scrisoare. E oribil ce multe se pierd, știu precis că ți-am răspuns încă de la Loich pentru felicitările¹⁶⁴ pentru 15 aug[ust]. În tot cazul, îți mai mulțumesc acum încă o dată din toată inima. Ștefan e un copil de care mă pot mândri, mare, frumos, sănătos și deștept. E un veritabil băiat, un ștregar și jumătate, dar totuși cu un caracter adevărat, minunat de frumos. Mă bucură aceasta, căci mult cât ne creem copii, natura e a lor; sunt, din prima lor clipă când se despart de trupurile¹⁶⁵ noastre, o altă personalitate, un complect ego! Asta mă miră mereu. Minola e și ea ceva rar, e aproape prea încântătoare; oriunde merg cu ei, chiar dacă nu ne cunoaște nimeni, toți se-ntorc să-i admire și eu crap de mândrie! Alexandra crește și ea mare, râde acuși în gura mare, face eforturi să se târască pe brânci, se joacă cu mânuțele și încearcă să se ridice, ceea ce poate perfect când îi dai un deget¹⁶⁶ de care se ține singură; și de ea trebuie să admit că sunt foarte mândră. Aș trebui să mă pocăiesc de atâta fală!, dar ce vrei, nu pot simți altfel.

¹⁵⁹ Alexandra, a doua fiică a principesei Ileana.

¹⁶⁰ În text: *asta*.

¹⁶¹ În text urma: *mergea*, tăiat.

¹⁶² În text: *fii*.

¹⁶³ Scrisoare pe hârtie cu antet: SCHLOSS SONNBERG BEI HOLLABRUNN N. Ö. TEL: HOLLABRUNN 19.

¹⁶⁴ În text: *felicitările*.

¹⁶⁵ În text: *trupurile*.

¹⁶⁶ În text: *dejet*.

Aci frumos, dahlile mele sunt o minune; încep[e] însă să fie frig și noaptea dă brumă, așa că în fiecare dimineață mă tem să nu le văd toată frumusețea trecută. Mă-ntreb când am să am bucuria să te primesc aci odată! Cum ne-am distra de bine, împărțășind totul, dar poate nu va fi așa mult și ne vom vedea; sper meru că politica se va îndupleca de noi măcar de ziua Mamei. Ca tine, nu pot pricepe o așa de mare ură și prostie ca politica¹⁶⁷ internațională de azi. Da, dacă noi, mamele, am putea¹⁶⁸ țipa groaza noastră, dar în fuga aceasta după bani, dumnezeirea¹⁶⁹ vițelului de Aur, cine ne-ar asculta; și totuși, nu pot [să] cred că Dumnezeu să mai permită încă o dată atâta nenorocire!

Trimit scrisoarea aceasta prin Frau Kopkow, care e aci să-mi ajute cu noua Wirtschaftsdame¹⁷⁰ pe care o am. Am găsit o mică baronessă, foarte drăguță, deșteaptă, energică și modestă. Vorbește și franceza și engleza, așa că-mi poate fi și puțin o secretară. Asta e o mare ușurare pentru mine.

Dacă lucrurile¹⁷¹ vor merge așa cum sper, atunci te voi vedea la începutul lui nov. Tare mi-e dor s-o țin pe Tudora în brațe și să-l mai văd pe Miuțu; copiii[i] se schimb[ă] iute în acest timp.

Cu mult drag, dar și speranța de revedere, pe curând,

Mama Puffy.

12 oct[ombrie] 1935¹⁷²

Dragi Fete,

Din inimă vă mulțumesc pentru bunele rânduri adresate de începutul activității. Sunteți bune să ziceți că vă e gândul plin de recunoștință; vă asigur că și al meu e la fel către voi, pentru lealitatea voastră către Asociație sau¹⁷³ către mine. Azi, din păcate, vă pot fi de puțin folos, dar cu voia Domnului va veni iar o zi când să pot fi mai mult decât o persoană care vă iubește mult, dar poate puțin!

Mi-e tare dor să fiu în mijlocul vostru iar; trecem prin zile urâte, unde politica în toate se amestecă, dar cred că cu credință vom răzbate și aceasta și că ne vom regăsi¹⁷⁴ cu toți[i] într-o zi cu soare!

¹⁶⁷ În text: *polita*.

¹⁶⁸ În text: *tutea*.

¹⁶⁹ În text: *dumnezăirea*.

¹⁷⁰ În text: *Wirtschaftsdame*; doamnă de serviciu casnic.

¹⁷¹ În text: *lucrurile*.

¹⁷² Scrisoare pe hârtie cu antet: SCHLOSS SONNBERG BEI HOLLABRUNN N. Ö. TEL: HOLLABRUNN 19.

¹⁷³ În text: *să*.

¹⁷⁴ În text: *regăsi*.

Domnul e atotputernic, El este totul și prin El și numai prin El se poate totul; deci noi, care ne punem încrederea în El, vom reuși unde alții nu vor reuși; cu cât mai mari greutățile, cu atât mai mare izbânda!

Încă o dată vă mulțumesc pentru gândul îndreptat către mine și vă trimit binecuvântarea mea pentru un an minunat de lucru.

Cu drag și dorul ce-l port mereu Asociației.

Ileana

1 feb[ruarie] 1936¹⁷⁵

Dragă Alice

Iacă chiar acuși când vroiam să-ți scriu îți primesc scrisoarea și vroiam să-ncep cu aceleași scuze cu care începi și tu, așa că iertare reciprocă și să mergem mai departe.

Da, am fost destul de bolnavă în decembrie și de aceea nu v-am putut scrie, dar cum mi-a fost mai bine am trimis o scrisoare colectivă de mulțumiri lui Natalie; mă-ntreb de nu o fi primit-o.

Am suferit de rinichi; prin bunătatea Dnei Lichtenstein am scăpat de sanatoriu, stând în schimb la dânsa, unde am avut o infirmieră foarte bună. Am suferit mult să fiu departe de copii, Anton făcea naveta între noi. De Pom m-au dus acasă cu salvarea, așa că am avut măcar această bucurie, deși în pat pentru încă două săptămâni. Acuși mi-am revenit complet, m-am însănătoșit foarte repede și acum mă simt perfect de bine. Copiii sunt splendizi și, slavă Domnului, perfect de sănătoși. Alexandra e un copil vioi, râde și e mulțumită cât e ziua de lungă. Cred că va fi¹⁷⁶ cea mai frumoasă. Minola, între timp, e un veritabil tablou de copilul vis, cu părul ei buclat și blond și rumenă ca un măr. Ștefan e cel mare: „Ich bin iha gross”. Întotdeauna se poartă ca un prinț și niciodată la ocazi[i] nu mă deziluzionează¹⁷⁷.

Eu am destule de făcut; am cantina mea cu cei 24 de copii zilnic, un dispensar de sugaci, la Viena cercetașele cu o cantină a lor și alte mișcări legitimize etc. La Menden¹⁷⁸ activitatea a fost întreruptă de moartea unchiului George¹⁷⁹. Îl plâng din adâncul inimei, mi-era foarte drag. Dar ce splendidă moarte; ultimele lui cuvinte, „Ce face Imperiul”, vor trece în istorie. Și ce iubit a fost,

¹⁷⁵ Scrisoare pe hârtie cu antet: SCHLOSS SONNBERG BEI HOLLABRUNN N. Ö. TEL: HOLLABRUNN 19.

¹⁷⁶ În text: *fii*.

¹⁷⁷ În text: *desiluzionează*.

¹⁷⁸ Lectură probabilă: Menden sau Monden.

¹⁷⁹ Regele George al V-lea al Regatului Unit (6 mai 1910 - 20 ianuarie 1936), primul suveran din casa de Windsor.

înmormântare[a] trebuie să fi fost nemaipomenit de mișcătoare. Mă gândesc mult la biata Regină¹⁸⁰, ce mult trebuie să sufere.

Îmi pare rău să știu că ai avut iar necaz cu copiii[i]. Sărăcuții, tare sunt dulci în¹⁸¹ fotografie; fetița trebuie să se fi¹⁸² bucurat mult de lumini. Ai mei s-au bucurat colosal. Pricep că reduci mereu cercul social. Totuși nu face greșeala să te desparți cu totul; vine mai târziu un timp când ți-e iar poftă de altă lume. Săracu' Nelly, e nevoie de despărțire să-i vezi calitățile?! Și e, în fond, un soț așa de bun.

Aș¹⁸³ vrea să te am aci pentru un timp de odihnă; sunt sigură că ți-ar face mult bine. Încearcă dacă nu ai putea scăpa pentru unele zile. Sigur că Mamița și Ella s-ar ocupa de copii. Tu știi cât m-aș bucura să te am aci. Ai nevoie de un schimb de idei și de aer. Eu plec cu Anton pentru 10 zile în Anglia și în martie vine Mama, dar poate de Paște ai putea veni. Încearcă; eu te-aș ajuta cu plăcere să-ți fac drumul ușor. Ce zici, ca dar de Paște? Cl[asa a] III-a¹⁸⁴ București-Viena¹⁸⁵ și înapoi? Hai, zii da. E numai nevoie să-ți pui în cap ca da și va merge. E greu, știu prea bine, să te urnești din loc când ai casă și copii, dar nu e o greutate insurmontabilă; încearcă.

Te-mbrățișez cu drag.

Ileana

Sonnberg

25 martie 1936

Dragă Sake,

Sigur că aștepți s-auzi de la mine; e greu de scris, căci ori spun prea mult sau prea puțin și, în orice caz, aș da o greșită impresie probabil. Deci mă limitez prin ați spune că sunt bine eu și toată familia. Sonnbergul e senin ca întotdeauna și primăvara vine cu pași repezi înflorind totul.

Acum pentru venirea ta; eu, ca întotdeauna, te aștept cu bucurie; cred că nu există¹⁸⁶ nici o dificultate pentru ...¹⁸⁷ însă cred că la București te poți informa ...

¹⁸⁰ Mary de Teck (26 mai 1867 - 24 martie 1953), soția regelui George al V-lea al Regatului Unit. Mama lui Edward, duce de Windsor (regele Eduard al VIII-lea), a regelui George al VI-lea al Regatului Unit, a prințesei Mary, a lui Henric, duce de Gloucester, a lui George, duce de Kent și a prințului John.

¹⁸¹ În text: *pe*.

¹⁸² În text: *fii*.

¹⁸³ În text: *ași*.

¹⁸⁴ În text: *cl III-ea*.

¹⁸⁵ În text: *Vienna*.

¹⁸⁶ În text: *exzistă*.

¹⁸⁷ Scrisoare este ruptă în partea dreaptă și lipsește câte un cuvânt pe șase rânduri.

cel mai bine la Legația ex-austriacă ... îți poate da orice informații. Poate ar fi ... mai bine să vii după plebiscit¹⁸⁸. Asta ... trebuie să decizi singură, pentru mine e la fel, dar după 10 aprilie sunt sigură că totul va fi în deplină liniște; de altfel și acuma e liniște. Întreabă și tu pe alții ce cred și ce te sfătuiesc. Pentru mine oricând se potrivește, numai să nu sosești tocmai în ziua de 10 aprilie; asta nu s-ar potrivi!

Sper luni să plec pentru două zile la Meran, pentru o scurtă vizită pe lângă Mama, care deși e mai bine e foarte agitată pe seama mea, săraca.

Cu mult drag și speranța de-a te vedea în curând.

Ileana

Ce face Vera?, o sărut cu drag.

Sonnberg

5 aprilie 1936

Dragă Sake,

Nu-mi amintesc la ce dată ai spus că vei veni. Eu, pe neașteptate¹⁸⁹, am casa plină în săptămâna după Paște. Așa că te-aș ruga să vii pe la 18 aprilie, dacă ți-e cu putință. Se poate?

Aci primăvara vine încet, dar totuși e minunat și iubesc Sonnbergul tot mai mult.

Copii[i] sunt bine și o bucurie de privit. Ai tăi ce mai fac?

Cu mult, mult drag.

Mama Pufy

Ți-am trimis prin Mama un pachet pentru Miuțu și pentru Tudora. Le trimit la București, căci nu știu unde te găsești acuma. Îmi pare rău că tocmai la Balcic ai fost bolnavă. Am să-ți scriu mai pe larg în curând. Am petrecut minunat în Anglia. Acuși aci e delicios.

Cu mult drag.

*Ileana*¹⁹⁰

¹⁸⁸ În text: *plebicit*.

¹⁸⁹ În text: *neașteptatele*.

¹⁹⁰ Carte poștală ilustrată din Krumpendorf am Wörthersee, expeditată în 11 august 1936 și sosită la București în 17 august 1936 pe numele „Dna Dimăncescu. 50 Str. Av. Sănătescu. Parcul Domeniilor. București. Rumânen”.

Villa Isprava
Pritsehitz am Worthersee
31 aug[ust] 1936

Sake dragă,

Iartă-mă că de atâta vreme nu ți-am mai scris, dar zilele se scurg repede și corespondența mea crește într-un mod înspăimântător!

În primul rând să te consolez despre fetița ta; nici a mea nu prea vrea să mănânce și urlă și țipă la masă ceva grozav. Acum, însă, merge ceva mai bine. De mai mult timp însă mănâncă lucruri solide, ca de pildă mazăre, fasole verde tăiată mică de tot, conopidă etc., cartofi încă puré și, să ajute să înghită pe celelalte, fructe tot în bucăți mici, carne¹⁹¹ [de] pui sau vițel, o dată sau de două ori pe săptămână, și, din când în când, un ou fiert sau pește și, la ceai și cafea, pâine cu unt sau fără unt. În fond, același[i] menu ca și ceilalți, însă în cantități mai mici. Dimineața, ia¹⁹² încă la cafea „ein Brei”, struguri¹⁹³ foarte sănătoși și, dacă-i cureți de piele și de sâmburi, îi poate mânca întregi. Dă-i puțin ceai sau malzcafee în lapte, nu-i poate face nici un rău și poate îl va lua mai bine.

Mie, dragă, îmi merge aci foarte bine, sunt fericită căci e delicios și pașnic; suntem mereu pe apă, am un cuter foarte plăcut, mic și ușor de manevrat singură. Casa e mică, dar are odăi mari, așa că e spațioasă și încăpătoare. Grădina e un lucru al viitorului.

Am fost, pentru două zile, la Bled. O mare bucurie și toți verii¹⁹⁴ s-au priceput perfect. Mignon e bine, grasă dar sănătoasă. Totuși, cred că e uneori foarte singură.

În Anglia a fost foarte frumos; e o țară mare în viziune¹⁹⁵. Acolo am văzut și pe Alice V¹⁹⁶. Era entuziasmată¹⁹⁷ de Oxford group¹⁹⁸; eu zic că era Anglia, dar ea e convinsă de groop, eu *nu*¹⁹⁹, chiar deloc, încât te rog nu te arunca în el dacă te roagă A.V. sau J.W. E prea complicat să-ți explic, dar nu e ceea ce pare. Odată că

¹⁹¹ În text: *carene*.

¹⁹² În text: *ea*.

¹⁹³ În text urma: *ei*, tăiat.

¹⁹⁴ Copii reginei Maria a Iugoslaviei (regele minor Petru al II-lea Karadjordjevic și frații săi, principii Tomislav și Andrei) și cei ai principesei Ileana (Ștefan și Maria-Ileana Habsburg).

¹⁹⁵ În text: *visiune*.

¹⁹⁶ Alice Voinescu descrie astfel în *Jurnalul* său Grupul Oxford: „Mișcarea de la Oxford e o revoluție spirituală creștină, care opune haosului psihologic și social actual, lipsei de sens a directivelor, un sens: orientarea spre Dumnezeu, care cere renașterea omului din duh”. Vezi, pe larg, Alice Voinescu, *Jurnal*, ediție îngrijită, evocare, tabel biobibliografic și note de Maria Ana Murnu, cu o prefață de Alexazndru Paleologu, București, Editura Albatros, 1997, p. 83-84.

¹⁹⁷ În text: *enthusiasmată*.

¹⁹⁸ În text: *groop*.

¹⁹⁹ Sublinierea autoarei.

te-au prins, nu mai²⁰⁰ scapi și sunt capabili de lucruri nu prea frumoase. Apoi pasiunea de examinare lăuntrică pentru a etala totul, apoi în public e un fel de isterie. Iubita noastră A.V. avea întotdeauna această tendință, încât vezi acuși ce e. Vor să mă câștige pe mine cu orice preț, or²⁰¹ eu nu vreau; eu am pacea mea și lucrul meu foarte clar definit și nu vreau altceva și nici nu au dreptul să mă forțeze sau să mă „schimbe”, cum zic ei, și când refuz să mă insulte, cum a făcut marele lor „preot” Buchman!²⁰² În fine, asta nu are a face cu tine; totuși ia seama și nu-i lăsa să te prindă că nu mai²⁰³ vei scăpa.

Pricep foarte bine despre cei 50.000²⁰⁴; ai fost întotdeauna așa de exactă încât²⁰⁵ sunt sigură că vei continua să fii și de data [asta] cum ți-e cu putință.

Săraca Vera²⁰⁶! E foarte trist. Care e adresa Drei Nasta, căci aș vrea să-i scriu? Eu plec la 8 sept[embrie] la Sonnberg.

Mi-e tare dor să te văd.

Cu mult drag.

Mama Pufy

13 oct[ombrie] 1936²⁰⁷

Draga mea Sake,

Mulțumesc că te-ai gândit să-mi scrii într-un ceas așa de greu pentru voi. După cum spui, vă pricep mai mult ca tine. Pierderea unui Tată²⁰⁸ e un sfârșit la atâtea lucruri, capul familie[i] nu mai este, fiecare merge acuși în voia lui, centrul patriarhal s-a dus; cu încetul te obișnuiești cu aceasta, dar îți lipsește mereu. Mai ales pentru voi, acest om nobil, bun și corect, „Tăticul” pe care l-am admirat toți atâta, cu respect și dragoste. Mă bucur pentru voi și pentru el că suferința a fost de scurtă durată și că a putut trece dincolo în toată limpezimea gândiri[i] lui curată. Ce

²⁰⁰ În text: *numai*.

²⁰¹ În text: *or*.

²⁰² În text: *Buchmann*. Franklin Nathaniel Daniel Buchman (4 iunie 1878 - 7 august 1961), reverend luteran american care a înființat mișcarea ecumenică de rededeșteptare spirituală, la început în mediul universitar, apoi lărgită sub numele de Grupul Oxford.

²⁰³ În text: *numai*.

²⁰⁴ În text urmează, repetitiv: *mii*.

²⁰⁵ Inițial urma: *cred*, tăiat.

²⁰⁶ Vera Asker (1894-?), căsătorită cu colonelul Dimitrie Mavrichi.

²⁰⁷ Scrisoare pe hârtie cu antet: SCHLOSS SONNBERG BEI HOLLABRUNN N. Ö. TEL: HOLLABRUNN 19.

²⁰⁸ Paul Adolf Theodor Grunau, tatăl Alicei Grunau, a murit la 8 octombrie 1936.

mult înseamnă pentru noi gândul că Trăiește, că noi nu-l mai vedem ne doare, dar Trăiește, ce minunat lucru e acesta.

Săraca Mămița²⁰⁹ ce pierdută va fi fără el! Mai mult ca oricând, va avea nevoie de copii[i] ei azi. Spune-i, te rog, c-o îmbrățișez, că o pricep și că mă rog pentru ea să aibe tăria necesară să-nvețe încet să-și umple un gol ireparabil. Și noi am pierdut acum o săptămână un iubit unchi²¹⁰, a cărui căsnicie fericită a durat 65 de ani. Biata mătușă²¹¹, îți poți închipui ce nenorocită e!

Spune, te rog, și El[ei] ce multă mă gândesc la dânsa, care era marea tovarășă a Tatălui ei, și lui Radu, care azi trebuie să se vază înfruntat cu o nouă răspundere și pierde și el un prieten, o ființă dragă.

Ce mult aș dori să pot veni eu la voi în locul acestei scrisori, dar voi știți²¹² că, deși departe în persoană, sunt foarte aproape în gând și în dragoste, deși cuvintele²¹³ spun prea puțin.

Te-mbrățișez cu drag și adâncă înțelegere.

Ileana

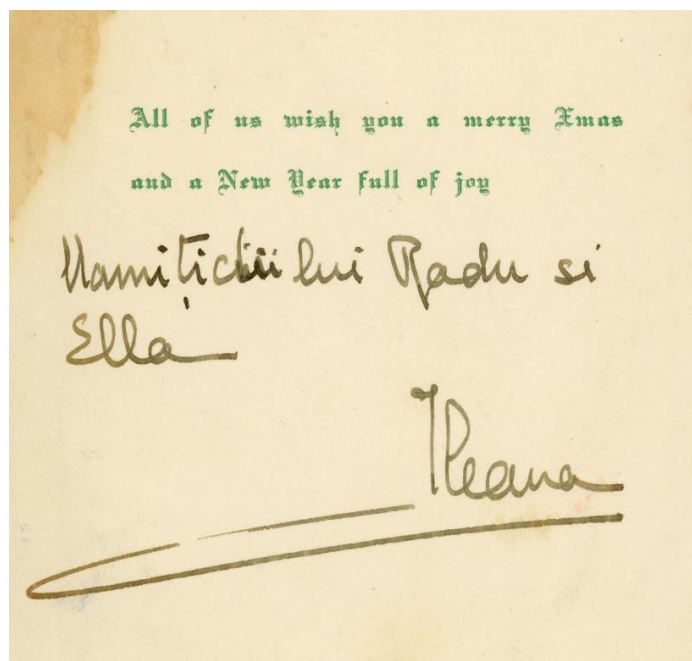
²⁰⁹ Eugenia (Ginca) Grunau (n. Eustațiu; 13 august 1870 - 29 septembrie 1943), soția lui Paul Grunau.

²¹⁰ Infantele Alfonso Carlos al Spaniei, duce de San Jaime (12 septembrie 1849 - 29 septembrie 1936), unchiul infantei Blanca de Castilla, mama arhiducelui Anton de Habsburg.

²¹¹ Infanta Maria das Nieves de Portugalia (5 august 1852 - 15 februarie 1941), căsătorită în 26 aprilie 1871 cu infantele Alfonso Carlos al Spaniei. Fără urmași.

²¹² În text: *știți*.

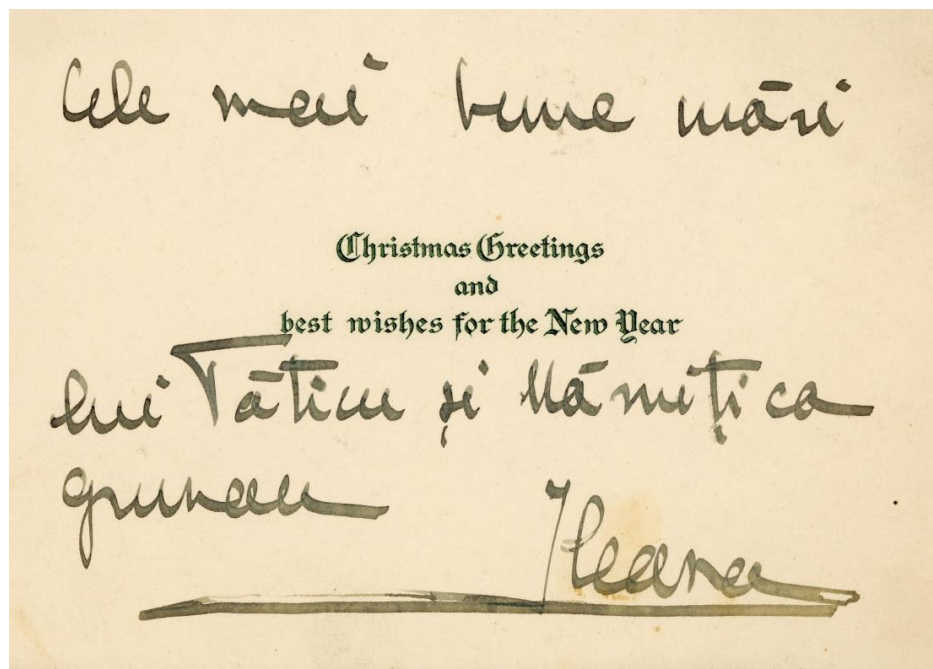
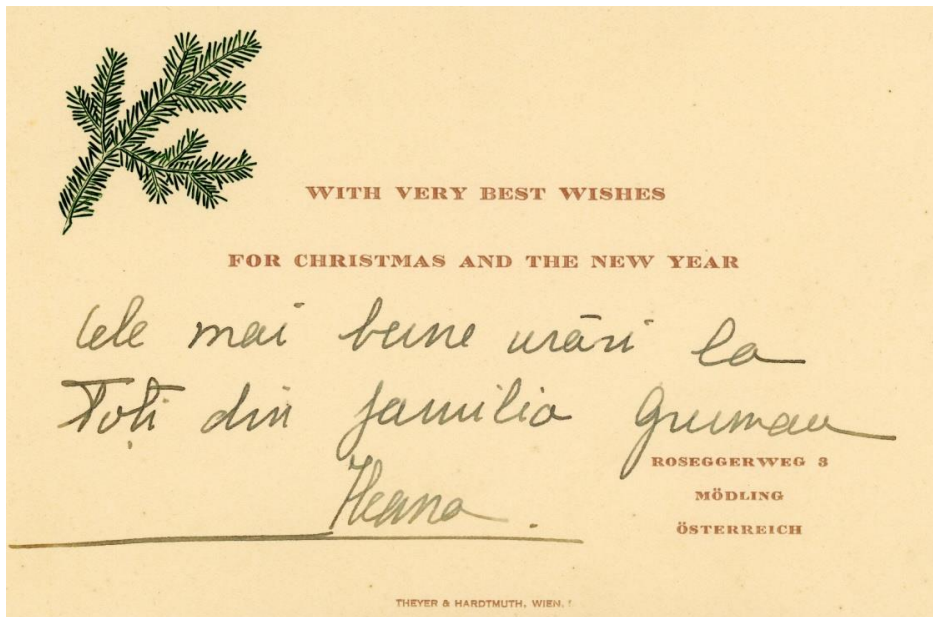
²¹³ În text: *cuvintelele*.

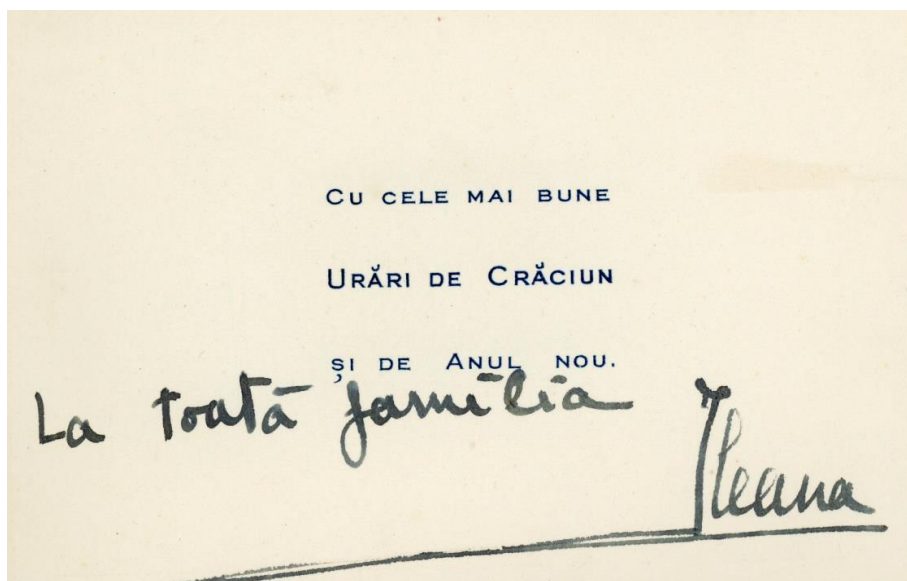

1. Felicitare de Crăciun și Anul Nou trimisă familiei Grunau. Toate fotografiile cu care am ilustrat acest articol provin din colecția domnului Vlad-Andreas Grunau

2. Ștefan, Alexandra și Maria-Ileana Habsburg - fotografiați pe o felicitare de Crăciun, 1936

3-6. Felicitări de Crăciun și Anul Nou trimise familiei Grunau

7. Arhiducele Anton de Habsburg pilotând avionul

8. Vasul Isprava, pe care îl conducea principesa Ileana
în apele Mării Negre, la Balcic

9. Principesa Ileana în curtea casei din Mödling

10. Carte poștală expediată Alicei Grunau

11. Curtea interioară a castelului din Sonnberg (Austria), reședința principesei Ileana și a arhiducelui Anton de Habsburg

12. Castelul din Sonnberg văzut din parc

13. Principesa Ileana a României și fiul său Ștefan (1932)

14. Principesa Ileana la Mödling (1933)

15. Principesa Ileana alături de soțul său, Anton de Habsburg, și de fiul lor, Ștefan, în parcul castelului Bran (1933)

Bran. 2 Sept. 1933

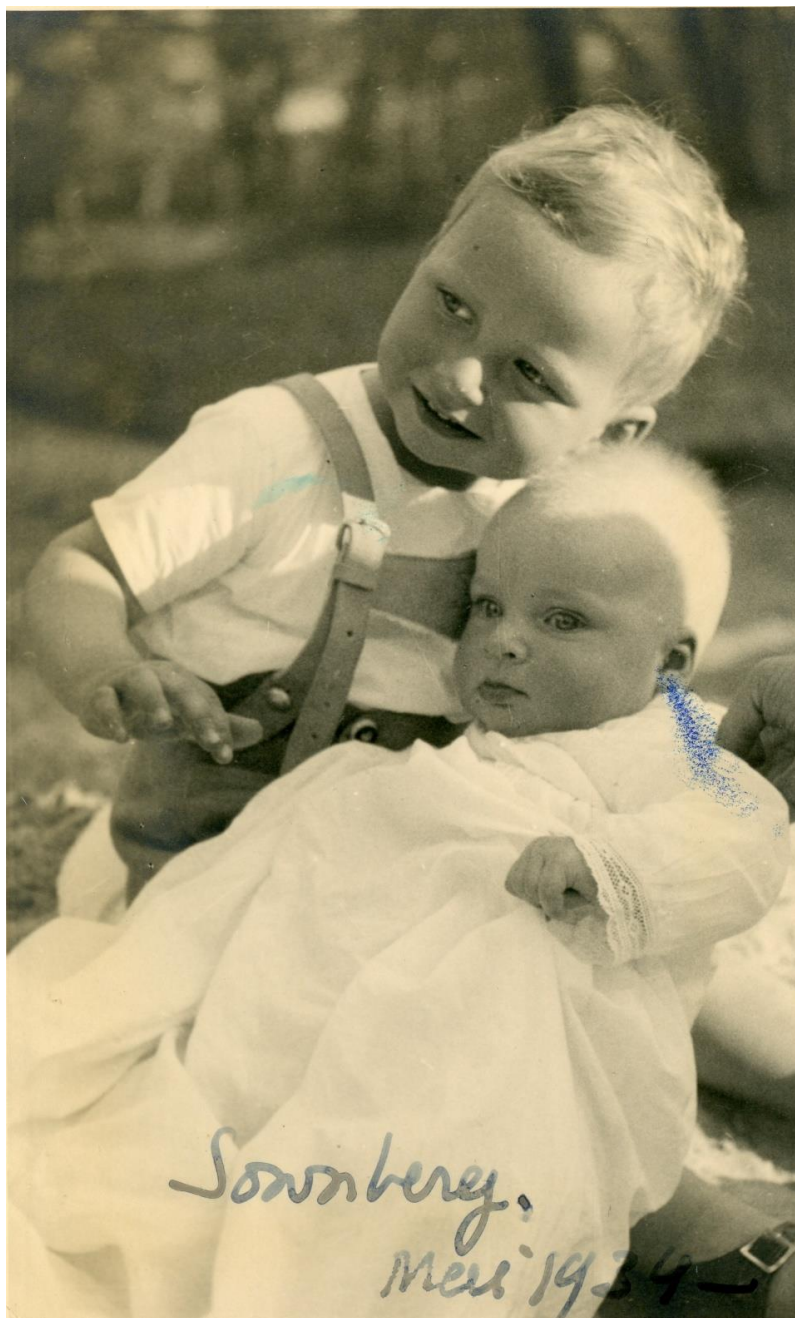
Dragă Sate,

Sper că ai primit bolul
 L-am trimis prin cineva care-l putea
 expedia dela Sinaia, sper că nu a făcut
 vîo gresală. Stefan e acum bine,
 nu prea a fost ceva așteptabil dar i-a
 făcut un bine imens. Vremea ne
 prea se poartă Românește ceace m'ajută
 adănc. În colonie am fost. f. simpatic
 și m'a bucurat mult să fiu din nou
 în atmosfera A.C.F. Cu mult drag Ileana

16. Carte poștală ilustrată adresată Alicei Grunau (1933)

17. Princesa Ileana alături de fiica sa, Maria-Ileana (Minola), la Bran (1934)

18. Ștefan și Minola Habsburg la Sonnberg (1934)

19. Arhiducele Ștefan Habsburg în parcul castelului Sonnberg din Austria

20. Ștefan și Minola Habsburg la mare

21. Principesa Ileana cu fiicele sale, Maria-Ileana (Minola) și Alexandra (Sandi) (1935)

22. Primii trei copii ai principesei Ileana — Ștefan, Minola și Sandi
— în parcul de la Sonnberg

23. Principesa Ileana alături de soțul său, Anton de Habsburg, și de copii: Ștefan, Maria-Ileana și Alexandra (1936)